

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

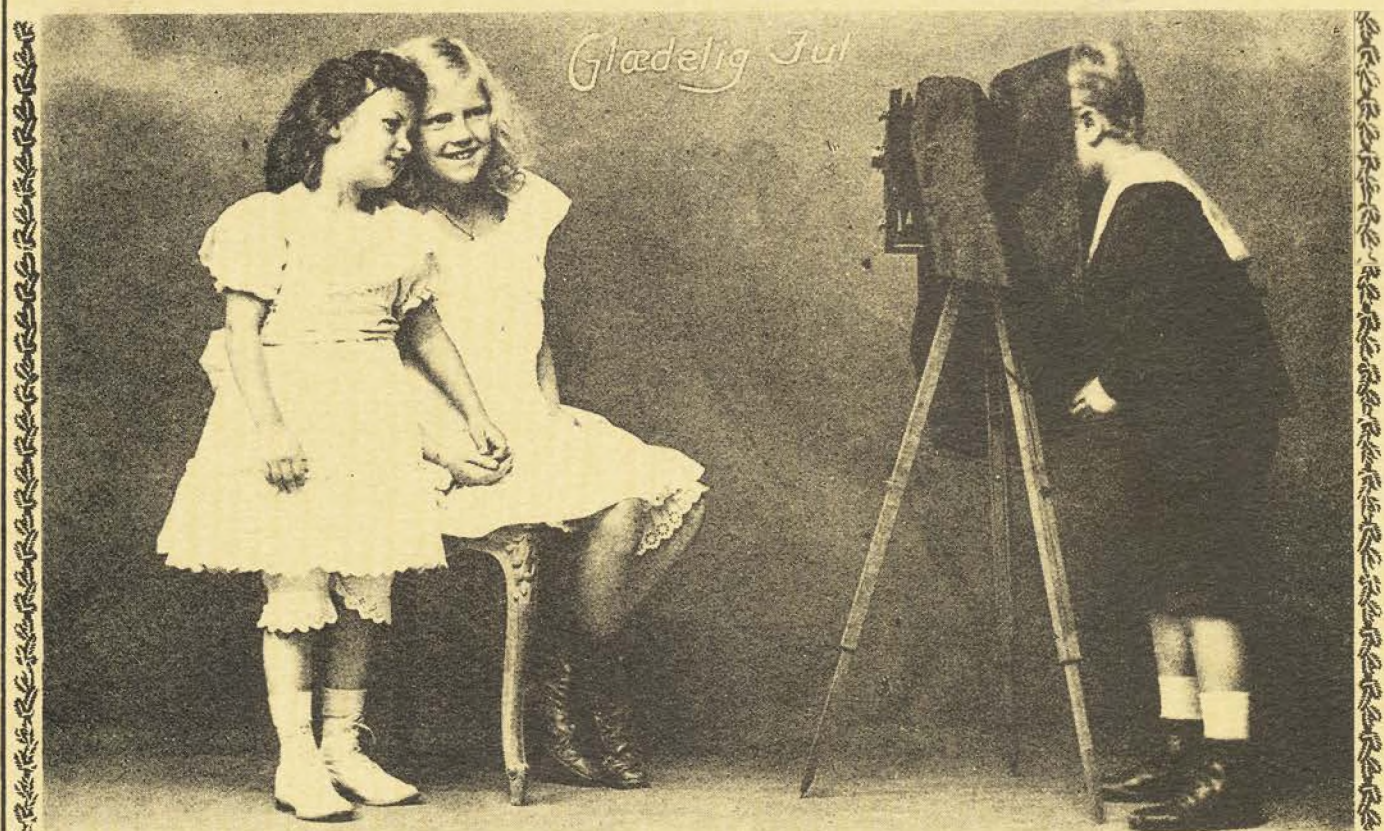
Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

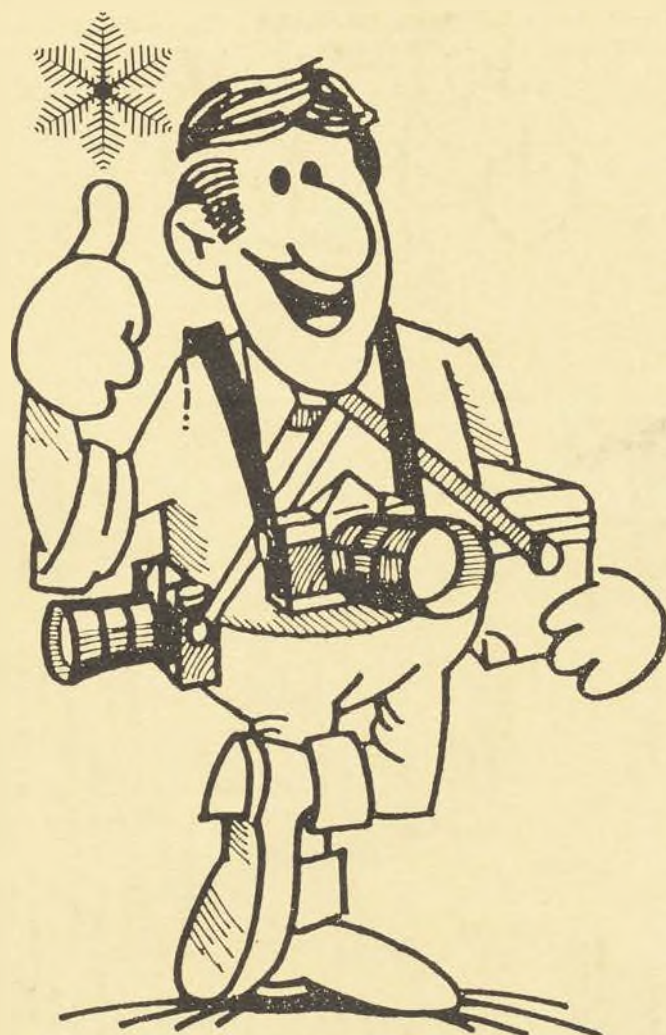
* O B J E K T I V *

Nr. 37

December 1986

Dansk Fotohistorisk Selskab

DANSK KAMERA SERVICE
TAGENSVEJ 100

2200 KØBENHAVN N. • TELEFON 01-83 87 80

DANSK FOTOHISTORISK SELSKAB

STIFTET 1975

3

MØDERÆKKEN

6

MALERE I VINDERØD
OG DE RUNDE BILLEDER.
Knud Holm.

12

HVAD JEG HUSKER....
OM MARTINUS PETERSEN.
KNUD MARCMANN SØRENSEN.

20

FOTOGRAFIET SOM BILLEDE OG
HISTORISK KILDEMATERIALE.
G.O. SVANE. D.M.T.

26

ET OG ANDET OM FARVEFOTOGRA-
FIETS HISTORIE.
Sigfred Løvstad. D.F.

33

GOERZ 1886-1986.
BERØMTE GOERZ OBJEKTIVER...
Niels Resdahl Jensen.

36

PHOTOKINA 1986.
Per Ask Nielsen.

38

MUSÉE FRANCAIS DE LA PHOTO-
GRAPHIE. PARIS.
Flemming Berendt.

44

FOTOMUSEET I OSBY. Sverige.
Flemming Berendt.

46

BOGANMELDELSER.
Flemming Berendt.

50

STEREOSKOPSIDEN.
REGISTRANT OVER DANSKE STE-
REOBILLEDER.
Erik Fersling.

62

SPALTELUKKEREN.

DEADLINE FOR NÆSTE NUMMER:
1. MARTS 1987.SELSKABETS MEDLEMSTAL ER NU
237 PERSONER PR. 1/12-86.HUSK INDBETALING AF KONTIN-
GENT. FORSIDE: JULEPOSTKORT
OMKRING 1912!D.F.S. MØDELOKALER:
ØSTERBRO MEDBORGERHUS
ÅRHUSGADE 103. KØBENHAVN Ø.
MØDETIDSPUNKT. KL. 19:30.
3. TORS DAG I MÅNEDEN.Formand: Niels Resdahl Jensen
Rygaards Alle 33A
2900 Hellerup.
01 62 09 62

Næst-

Formand: Ole Schelde
Plantagevej 43
3460 Birkerød.
02 81 20 20Redaktør: Flemming Berendt
Teglgaardsvej 649
3050 Humlebæk.
02 19 22 99Kasserer: Holger Duseberg
Sankelmarksgade 11
1676 København V.
01 22 84 68Bestyrel-
sesmedlem: Ole Knudsen
Skt. Jørgensvej 10
4000 Roskilde
02 36 99 70Kurt Petersen
Lundebjerggårdsvej 46
2740 Skovlunde.
02 91 43 12Jylland: Jan Klinksgaard
Ved Skellet 30
6400 Sønderborg.
04 43 12 43COPYRIGHT:
D.F.S.
ISSN 0107-6329.

ÅRETS JULEHISTORIE.

Chr. Uld-Thomsen.

Jeg havde besluttet, at jeg vilde give mig selv en pæn Julegave. Naar man er alene og hverken har Familie eller nære Venner, maa man vel godt tænke lidt paa sig selv, og derfor var det min Hensigt at købe mig et godt Fotografiapparat. Som Dreng havde jeg en Brownie Box, og det var hidtil det eneste Fotoapparat i min Tilværelse.

Jeg driver en Herreekviperingsforretning ude i en af Forstæderne, ikke stor, og den kan kun lige løbe rundt. Jeg er godt klar over, at jeg ikke er noget Geni til at sælge, - jeg gi'r Kunderne, hvad de be'r om, men jeg kan ikke faa mig selv til at animere dem til ekstra køb.

En Dag satte jeg saa et Skilt paa min Dør: "Aabner først Kl. 12", og saa tog jeg ind til Byen for at se paa et Fotografiapparat. En lille Fotoforretning tiltrak sig min Opmærksomhed paa Grund af et Skilt med Teksten "Billigste Priser - bedste Betjening".

Inde i Butikken blev jeg modtaget af en høj, ung mand med Briller og en imponerende Skægvekst. Da jeg forklarede ham om mine Købshensigter, og at jeg var en stor Naturelsker, som tilbragte Søndage ved Skov og Strand, saa han forstaaende paa mig. "Jeg tror, sagde han, - nej jeg ved, hvad De har brug for". Han tog fra en Hylde et Fotografiapparat og holdt det i strakt Arm hen imod mig. "De skal have et Monikura Spejlrefleks-Kamera. Det har alt, hvad den Kreative Fotograf forventer, - Automatik, men ogsaa manuel Styring, fineste anerkendte japanske Fabrikat med en skarpttegnende Plasticon Pessar 50/1.9". Jeg bemærkede at der stod "Made in Singapore" i Bunden. "Firmaet er japansk, men salget er saa overvældende, at det har været nødvendigt at lade enkelte Dele fremstille af Datterselskaber. Og netop paa Grund af dette store Salg kan vi tilbyde det til kun 3.890 Kroner. Beredskabstasken af fineste Kunstlæder faar De for 198 Kroner, og et UV-Filter af det anerkendte Mærke HOVSA til 98 Kroner, maa De absolut have. Jeg formoder, at De vil fotografere Fugle og andet, hvad man finder i Naturen?" Dette kunde jeg kun bekræfte.

"I saa Fald er en Telelinse en Nødvendighed" sagde han, og han kunde tilbyde mig en Tele-Zoom 135-250 mm af det anerkendte japanske Fabrikat FUSIJAMA til 2.890 Kroner. Den flinke Ekspedient noterede flittigt paa et stykke papir, mens vi talte sammen, hvorefter han saa op paa mig og sagde: "Naar De skal arbejde med en Telelinse som denne, er De nødt til at have et solidt Stativ. Vi har et enkelt tilbage af det anerkendte tyske Fabrikat STEHFEST med Elevator og Panoramahoved. Det er lige sagen for en Naturfotograf. Da det er det sidste vi har, faar De det for kun 690 Kroner, - og mens jeg husker det, til Næroptagelser af Blomster og Insekter faar De brug for et Sæt Mellemringe af det anerkendte Mærke GEISHA til 398 Kroner. Jeg gaar ud fra, at De af og til vil fotografere indendørs. Saa faar De brug for en 28 mm Vidvinkel som denne her af det anerkendte Mærke BREITBILD, og da det jo kan knibe med Lyset her i den mørke Aarstid, vil jeg sælge Dem, ja nærmest forære Dem en Blitz af det anerkendte Mærke LUXINOX med Ledetal 50 for bare 498 Kroner. De maa nok ogsaa have en separat Belysningsmaaler, og der vil jeg anbefale den anerkendte amerikanske WISTNOK til 885 Kroner. Lidt Film maa De havde til at starte med, og vi har tilbud paa det anerkendte østtyske Fabrikat VOLK-FREUND VEB, Pakning med 3 Farvefilm 119 Kroner, - tag 2 Pakker, saa har De til nogen Tid.

Nu skal De se, jeg har skrevet det hele ned paa denne Købekontrakt, og ved at afdrage Beløbet over 36 Månedes vil De næsten ikke mærke Udgiften. Vil De lige skrive Deres Navn her som Køber, saa skriver jeg for Firmaet mit Navn, Svend Aage Sællert.

Det er nu et Aar siden jeg gjøddede denne min bedste Handel. Min Forretning med Herrebeklædning har tredoblet sin Omsætning, og jeg har aldrig Tid til at fotografere, hvis jeg skal holde Trit med min Førstemand, Svend Aage Sællert.....

Julemøde 11-12. KL. 19:00!

- KL. 18:00 MEDLEMMER MED AUKTIONSVARER MØDER OP.
HUSK MÆRKNING AF TINGENE.

KL. 19:00 DØRENE ÅBNES FOR EFTERSYN.

KL. 19:30 ÅRETS JULE-AUKTION BEGYNDER.

KL. 21:15 LÆKKERT JULEBAG VIL BLIVE SERVERET.
DIVERSE DRIKKEVARER KAN KØBES I MED-
BORGERHUSET - ALT EFTER SMAG OG BEHAG.

KL. 23:00 ALLE "JULER" AFSTED, EFTER AT HAVE RYD-
DET OP - PRÆCIS SOM DERHJEMME!

VELKOMMEN ALLE! BESTYRELSEN.

• MØDER ÆKKEN •

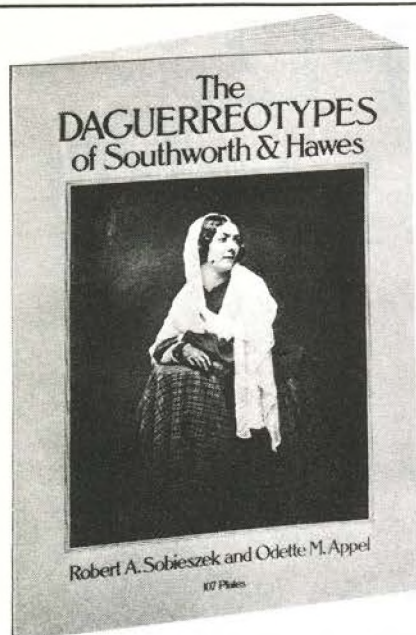
TORS DAG DEN 15. JANUAR

For første gang i Selskabets historie vises 2 video-film. Den første handler om Martinus Petersens panoramakamera, hvorledes det blev fundet - afprøvet og videregivet til Hadsund Egnsmuseum. Derefter skal vi se en spillefilm bygget over Carl Zeiss og Ernst Abbes arbejde med at fremstille nye glassorter til objektiver, samt fremstillingen af mikroskoper.

Medlemmer der måtte have interessante "glasskår" er velkomne til at vise dem frem.

TORS DAG DEN 19. FEBRUAR.

Direktøren for Danmarks Tekniske Museum, Jens Breinegaard vil fortælle om museets planer i fremtiden, bl.a. vedr. Kino-samlingen. Desuden vises nogle dias fra tidligere fotografica-udstillinger på museet. Aftenen slutter med "samlerens halve time" - eller sagt på en anden måde - hyggesnak.

JUST PUBLISHED,

THE PENCIL OF NATURE,
BY
H. FOX TALBOT, Esq.

• EKSKURSION •

LØRDAG DEN 21. FEBRUAR KLOKKEN 14:00 PRÆCIS. VI MØDES VED HOVED-
INDGANGEN TIL DET KONGELIGE BIBLIOTEK.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK HAR INVITERET MEDLEMMER AF DANSK FOTOHI-
STORISK SELSKAB PÅ BESØG - UNDER LEDELSE AF HANS BERGGREEN.
VI VIL FÅ FOREVIST TOPOGRAFISKE ALBUMS - FOTOGRAFISKE INKUNABLER,
BL.A. FOX TALBOT'S UNIKE "PENSIL OF NATURE" FRA 1839.
DESUDEN BLIVER DER MULIGHED FOR AT SE SJÆLDNE DAGUERREOTYPIER AF
MADS ALSTRUP OG ANDRE AF DE TIDLIGSTE DANSKE DAGUERREOTYPISTER!

Da tilmeldingen af sikkerhedsmæssige grunde er BEGRÆNSET kan ad-
gang kun fås ved tilmelding senest den 15. FEBRUAR på telefon Nr.
01 19 22 99. KL. 18:00-19:00, eller skriftligt til redaktionen.

KUN FORUD TILMELDTE MEDLEMMER VED NAVN VIL FÅ ADGANG.

Skulle tilmeldingen bliver for stor, vil der blive arrangeret et
yderligere besøg.

TORS DAG DEN 19. MARTS.

Jørgen Gregersen, tidligere indehaver af "Fotomagasinet" - Kgs. Lyng-
by, har været en tur i Frankrig. Han besøgte ejendommen Gras i byen
Chalone-Sur-Saone. Her blev verdens første fotografi optaget for 159
år siden af Nicephore Niépce (1765-1833). En serie dias fra stedet
iblandet en fotohistorisk beretning omkring Niépce ved Flemming Be-
rendt.

LANDSMØDE OG GENERALFORSAMLING LØRDAG DEN 25. APRIL.

Mødeprogram fremsendes i det nye år!

• MØDEREFERAT •

September mødet:

Kell Christensen fra Slagelse havde til aftenens møde "kun" taget to kameraer med - men hvilke to!!

Levende og muntert fortalte Kell om hvorledes at et rådhus, stumper af jern, metal og hvad man ellers plejer at smide væk var blevet omdannet til et stort og flot 18x24 cm atelier-kamera. Et kamera med "NORKA" lukker, perfekte aluminiumskassetter, fint drejede messing-knopper og beslag - alt udført i en standard der ville få en "Norka Hansen" og "Nellerødmand" til at spile øjnene op.

Kell Christensen er også manden der via Den blå Avis finder et gammelt kombineret forstørrelsesapparat og diaprojektor op til formatet 18x24 cm fremstillet omkring 1900-1910. Graver det frem på et hønse-loft, får det bakset ned af en stige, hvorefter han står med en stor klump jern og skrot - men tro det om I vil - vi andre så det - Kell fik omdannet det til et, fabriksbygget, brugbart apparat. Kell Christensen har ikke brug for "Bevaringshåndbogen" - han kan bare!

Man er ikke i tvivl om hvad Kell skal lave i sommeren 1987 - på diverse højdedrag og udsigtspunkter i det syd-sjællandske kan vi se ham fastholde sit motiv i et format, der er en konge værdig!

Anden afdeling på programmet hed: Medlemmernes fund i sommerens løb. Ole Schelde demonstrerede et kombineret 35 mm-film-kamera og still-kamera format 9x12 cm fra 1906. Apparatet blev fundet i den lille sydfranske by Condom (det beskyttede sted).

En vis Max Hansen fra Berlin skulle vise sig at være apparatets konstruktør. Takket være en skriftlig henvendelse til Kino-eksperten Ariel i Berlin blev gåden endelig løst. Kameraet hedder "Le Cytoscope" og er en meget sindrig konstruktion. I næste nummer af Objektiv vil det blive nærmere omtalt. Fint fund! - formedels 50 Fr.

Andrew Danemann havde en samling flotte gamle billeder at vise frem, desuden så vi et langt panorambillede af den kendte slags, bare lidt længere

Sidste punkt var 2 film, der blev kørt af Kurt Petersen. Den første viste de "germanske" færdigheder i at bygge og afprøve automobiler omkring 1934-35 - færdigheder man fik brug for nogle år senere på Østfronten. Den sidste film var optaget af en sejlene Ø.K.-mand - flotte billeder, bl.a. hvorledes man med menneskets muskelkraft alene rammede pæle ned, pumpede vand op - samt et broget folkelivsbillede af Det fjerne Østen. Alt i alt en god aften med rimelig tilslutning

Foto: Ole Schelde.

Med værdighed afventede man formandens klarsignal.....!!!

Oktober - Loppemarked:

En snigende afmatning har gjort sig gældende på vore 2 sidste loppemarkeder. De økonomiske stramninger i vort samfund kan spores også på dette område - måske skal vi indstille os på lidt mindre "forretning" og noget mere på bytning, fælles samvær og glæde over tingene. 52 medlemmer havde dog fundet vej til Århusgade. Bordene var fyldt op med "isenkram, stort som småt. Billederne viser bedre end ord, at finansministeren ikke har taget det hele.

November mødet:

Ole Knudsen havde fyldt adskillige flyttekasser med "isenkram - kørt det hele ind til Østerbro for at glæde os andre.

Som af en anden julemand fik vi overrakt et styk apparat ad gangen efterfulgt af en lille kommentar. Efter et kvarters tid var de 34 fremmødte medlemmer som "de små" juleaften.

Der blev pillet, skruet, trukket, hevet og prøvet - snakken gik livligt i næsten 2 timer. Ved et mirakel fik Ole det hele med hjem til Roskilde igen.

Synd de herrer konstruktører ikke ser hvilken begejstring deres frembringelser kan bibringe. TAK til Ole Knudsen.

Vor nye formand, Niels Resdahl Jensen har været i Paris og besøge det fotohistoriske museum i byen Bièvres. Ca. 30 dias blev vist - disse gav et godt indtryk af dette museums trange vilkår, yderligere omtale inde i bladet. Jan Niemann havde også besøgt stedet og viste nogle enkelte dias fra sin tur. Det blev en rigtig "isenkram-aften" - til stor glæde for de fremmødte.

Nix kikke, pille, begære, savle o.s.v.....!!!

Foto: Jan Klinksgaard.

Møde og Loppemarked på Danmarks Fotomuseum. Lørdag den 20. september 1986.

Det blev alle tiders store sammenkomst på fotomuseet i Herning. Sigfred Løvstad var vært og taler ved dette fototræf i hovedlandet.

35 medlemmer, enkelte fra Sjælland havde fulgt opfordringen til at deltage. Efter velkomstord af Jan Klinksgaard begav vi os til den nyrestaurerede ovenlyssal, hvor Løvstad holdt et lille causeri omkring de sidste brevfund på Nationalmuseets depot i Ørholm. Spændende ting er kommet for dagens lys vedrørende "Nellerødmandens" kamerafrembringelser. (Vi håber Objektivs læsere bliver orienteret).

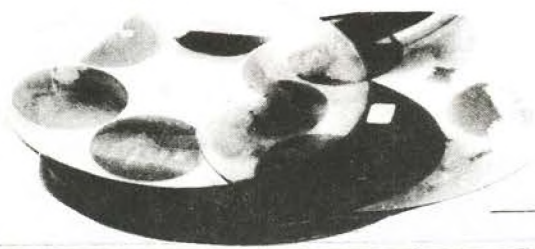
Klokken 12:00 blev vi præsenteret for lidt mundgodt, diner-transportable fra Kibæk. Under middagen havde Løvstad arrangeret en lille auktion over nogle gamle kataloger, samt 3 "mini-carruseller" fra Kodak.

Klokken 13:00 blev der blændet op for det helt store jydske loppemarked, med rare ting og sager. Det var svært for mange at holde fingrene i ro til klokken var faldet i slag. Som sædvanlig var der mange fine ting på bordene. Leitz-dele, objektiver, kino-fremvisere og meget andet. Salget gik dog lidt trægt.

Museets samling blev endnu engang studeret grundigt, bl.a. Holografi, presse fotos samt alt det andet spændende vi ikke selv har hjemme på hylderne. Alt i alt endnu en vellykket sammenkomst og tilmed i det rette milieu.

Jan Klinksgaard.

Malere i Vinderød og "de runde billeder".

Knud Holm

Jeg har aldrig kendt min morfar, maleren Knud Larsen. Han døde i 1922 ti år, før jeg blev født. Men jeg har et ganske godt indtryk af ham - fra hvad jeg har hørt naturligvis, fra hans kunst, og så fra talrige fotografier i familiens eje. Mange af billederne er taget af min moster, der også optog film af familiens børn med et lille Pathé Baby filmkamera, der blev trukket op med en nøgle. Til børnefødselsdagene blev der i reglen vist film, men da var det købte film med Mikkel Mus, katten Felix, Alladin og den forunderlige lampe eller "Menneskeæderen", som vi kaldte filmen med bønnestagen. Den sidste var vores yndlingsfilm. Den var tegnet som de andre, men dele af filmen var i en blanding af kinematografi og tegnefilm. Tegneren, der optrådte i filmen og som tegnede filmens hovedfigurer, en dreng og hans hund, som sprang levende ud fra papiret i filmens start, var en ung og slank Carry Grant. Men jeg fortaber mig. Undskyldningen får være, at De skal forstå, at i min mors familie handlede det om billeder.

Nogle af de ældste billeder jeg har fundet blandt fotografierne, når bortses fra portrætterne fra diverse fotoatelier, er en stak runde glaspladenegativer med seks runde optagelser i kreds langs pladens kant. Pladerne er, som jeg nu har lært, optaget med C.P. Stirn's patent-kamera. Flere af dem kan med stor sikkerhed dateres til 1899. Enkelte af dem også være et eller to år ældre. Interessant nok kan der påvises en forbindelse mellem disse billeder og de billeder fra Raadegaard og omegn, som har været publiceret i "Objektiv" i 1984. En forespørgsel til min morbroder i Canada, om han kunne huske, om hans far havde ejet et så-

dant kamera, blev besvaret med: "Nej, det var maleren Balle, der havde det". Otto Petersen Balle færdedes på Raadegaard og har muligvis taget nogle af billederne, der stammer derfra. Han figurerer på flere af de billeder, vi nu taler om, og har måske også taget flere af dem. Så vi taler måske om ét og det samme kamera - men flere fotografer.

Der bringes her et lille beskedent udvalg af disse mine "familiebilleder". Malerne har næppe dengang kunnet undgå at interessere sig for fotografiet og de muligheder, det gav, navnlig med hensyn til at gengive personer i forskellige situationer. Det kunne dermed blive et glimrende hjælpemiddel f.eks. ved sammenkomponering af figurgrupper. Scenen for de valgte billeder er - som for de fleste i samlingen - den lille landsby Vinderød i nærheden af Frederiksværk og Arresø. Her fødtes 27. august 1865 min morfars Knud Erik Larsen kendt som maleren Knud Larsen, han var søn af lærer Jens Peter Larsen og hustru Julie Sophie Olsen. Omkring den tid billederne er taget, benyttedes barndomshjemmet som sommerbolig og udgangspunkt for opsøgningen af de motiver, der sommeren igennem omsattes i maleri. Ved denne tid (okt. 1898) var maleren L.A. Ring også flyttet til egnen sammen med sin unge kone Sigrid Ring f. Kähler. Januar 1899 får de datteren Ghita. Men på foråret 1902 forlader de Frederiksværk og flytter til Balcersbrønde ved Hedehusene.

L.A. Ring hørte til dem, der interesserede sig for fotografiets muligheder. I et brev fra Næstved 1891 skriver han: "Igaar var her Marked i Byen. Jeg havde laant et fotografiapparat af Kähler, hvormed jeg fotograferede adskillige Ting - det vil sige Mennesker".

Peter Hertz, der citerer brevet i sin store bog om L.A. Ring fortsætter: "Det var ganske vist ikke første Gang Ring tog sin tilflugt til Fotografien som Støtte for sit arbejde - han havde allerede gjort Forsøg derpaa for at skaffe sig et Overblik over det komplicerede Motiv, da Marketenderiinteriøret fra Kalkbrønderihavnen uhjælpelig var gaaet i staa - men det er første Gang, han prøver at benytte den fotografiske Gengivelse til at fastholde karakterfulde Typer i deres umiddelbare Stillinger og Bevægelser til Brug for sit Maleri". Senere i bogen under omtalen af et billede fra 1918 ("En maler i Landsbyen") skriver Hertz: "Der er kommet noget fotografisk over Figurgruppens Anbringelse, som bevirker, at denne kommer til at staa isoleret som en lidt kulisseeagtig Helhed for sig, hvilket kan minde om Figurmotivets Tilrettelægning paa de Fotografier, der omtrent samtidig blev taget af Ring selv under hans Arbejde i det fri".

Vi ser altså, at fotografiet virkelig er blevet et hjælpemiddel, som i hvert fald nogle malere benytter sig af. Fotografi eller ej - Ring havde altid ude som inde malet hele sceneriet, om man kan kalde det sådan, før han satte sine figurer ind i billedet. Det er fristende at vise et maleri af Ring, malet på det selvsamme sted, som et af fotografierne her viser: Landsbygaden i Vinderød. Slagteren med vogn og kunder er hentet et andet sted fra, men sat ind her for at befolke billedet på rette vis.

Et besøg i Vinderød idag viser, at husene på nær et eksisterer endnu. Huset længst i baggrunden, som jeg har fået at vide kaldtes fattighuset, er nedrevet og erstattet af et nyt hus. Det ligger i svinget på den anden side landevejen fra Frederiksværk mod Helsingør. Et andet hus oppe ved svinget eksisterer, men er ombygget til ukendelighed, idet det rummer stedets købmandsbutik. Ellers ligner landsbyen nogenlunde sig selv fra dengang.

Men lad os se på de fem fotografier:

- 1 Landsbygaden med maleren Otto Balle på cykel. På ryggen har han staffeli og andre malergrejer, på styret en sammenrullet parasol.
- 2 Vi befinder os næsten samme sted som Ring, da han malede dette billede.
Otto Balle med Knud Larsens to døtre på armen udenfor Knud Larsens hus. Døtrene gik begge i faderens fodspor og blev kendte malerinder, Gerda Holm og Gudrun Knud Larsen.
- 3 På dette fotografi vrimler det med malere. Undtagelsen er fru Sigrød Ring midt i billedet. Ellers er det længst til venstre L.A. Ring, i baggrunden Balle, selv maler ligesom Gerda Larsen, der står ved siden af. Skyggen på døren er fotografen, der er Knud Larsen.
- 4 Dette fotografi er fra Ågabet ved Arresø. Knud Larsen står i sin båd og maler. Motivet er et par fiskere i en båd.
- 5 De to fiskere fotograferet inden de er gået ud med båden.

Ligesom L.A. Ring forlod Knud Larsen egnen nogle år senere. Omkring 1904 fandt han til Svinkløv, hvor han købte hus i 1908. Herefter tilbragtes alle somre her, og der er mange af hans bedste malerier blevet til.

①

②

3

4

5

6

Hvad jeg husker...

HISTORIEN OM MARTINUS PETERSEN FORTSÆTTER.

KNUD MARCMANN SØRENSEN FØDT 1916.

Jeg arvede egentlig bekendskabet efter min far, men det egentlige venskab udvikledes først efter 1930 - da jeg kom i lære hos Carlo Christensen, der netop havde lejlighed og lokaler i Petersens ejendom.

Før den tid husker jeg kun et par episoder, delvis når Petersen besøgte os i i haven til kaffe søndag eftermiddag. Engang da vi børn var oppe hos Petersen og høre radio. Det var en børnetime. men vi glemte helt at høre ordentlig efter, for at se det mærkelige monstrum, der kunne bringe tale helt fra København. Radio var jo en sjælden forteelse på det tidspunkt. Jeg tror han selv havde bygget den, den lignede i hvert tilfælde ikke de kommercielle modeller der var fremme på dette tidspunkt.

Denne radio var tæt på een meter lang, og 30 cm høj, og havde mange skalaer og knapper. Senere lavede han en anden højtalertragt af træ, som han limede op af træstykker, og deraf fik en blødere tone end den gamle bliktragt.

Bortset fra, at jeg ved hvorfra han tjente sin formue, kendte jeg ikke hans fortid, men når far, der havde kendt ham i mange år, omtalte ham, var det gerne som kultegneren, eller ganske enkelt kulpeter.

Jeg har kun set een, men til gengæld fremragende tegning fra ham, den var fra ca. 1920, da far åbnede købmandsbutik i Hadsund. Petersen lavede en plakattegning i farver, den blev ophængt i vinduet, og i stedet for en tør tekst forestillede tegningen en udråber, der forkynder den tekst, der er på den plakat som udråberen holder.

Tegningen befinder sig, så vidt jeg ved et sted i familien, og kan sikkert lånes til kopiering.

Petersen var også en habil billedskærer, han lavede to udgaver af Tordenkalven, der er kendt fra J.V. Jensens roman "Himmerlandshistorier."

Men bedst kender jeg Petersen som teknikeren og opfinderen, han var et rent geni.

Mine bekendte

Kultegninger,

der forener en slaaende Lighed med en omhyggelig Udførelse og absolut Holdbarhed, leveres, som sædvanlig, efter indsendte Fotografier, fra 7 Kr. til højere Priser.

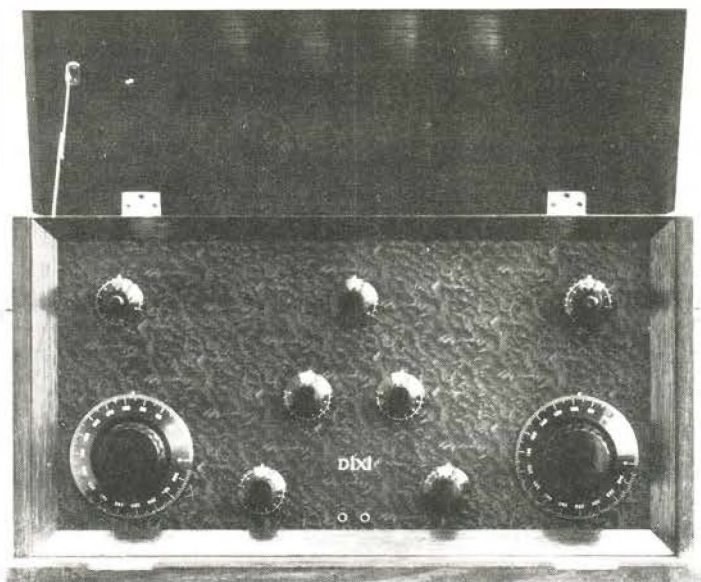
Prøver ses under Udstillingen.

Ærb.

M. Petersen.

Fotografier
i alle Størrelser. — Forstørrelser efter ethvert Billede samt Udefotografering paa Bestilling altid billigt og bedst hos
Fotograf M. PETERSEN,
HADSUND

Radioens børnetime har været en oplevelse at høre, især når lyden kom fra den hjemmebyggede radio.

Foto: Egon Larsen.

Fotografiapparatet "Habarot" brugte så vidt jeg husker en Contaflex, et to-øjet spejlreflekskamera som udgangspunkt. Det fulgte jeg under opbygningen, jeg husker f.eks. tydeligt, da han skulle bruge et sæt tandhjul, han tog da et sæt fra et gammelt telefonapparat, af dem med håndsving, men de var for tykke til at få plads i apparatet, han tog så og flækkede hjulene med et tyndt savblad, det var et af hans stolte øjeblikke, det var simpelt- hen så perfekt at ingen kunne gøre det bedre.

Da apparatet var færdigt sendte han det til en fabrik, og spurgte om de ville købe konstruktionen, men de svarede, at de netop havde et lignende apparat under konstruktion. Men Petersen kunne se, at det havde været skilt ad i alle dele, sikkert for at affotografere det, men Petersen tog det let, for det var jo slet ikke for pengenes skyld, han havde lavet det.

Foto: F. Berendt.

"Habarot"-kameraet, med fjedermotor der transporterer filmen, spænder lukkeren - således at filmen kan "skydes" med korte intervaller.

Bogstaverne i Habarot er jeg ikke sikker på, men jeg har forsøgt en rekonstruktion med følgende: H. Hastighed. A. Afstand. B. Blænde. A. Aftræk R. Rulning. (Fremrulning af filmen.) O. Optræk. (Compurlukker eller hovedfjeder.) T. Tid. - Vedr. H og T som dækker hinanden, den ene er lukkertid og den anden sikkert hvor hurtigt billederne skulle tages efter hinanden, altså hele processen. Ang. O. Jeg mener at huske, at det ikke var en Compurlukker.

Panoramakameraet fulgte jeg ikke under opbygningen, da jeg da boede udenbys, og har aldrig haft det i hånden. Men han forklarede hovedprincippet, der er ganske enkelt.

Lukkeren står åben under optagelsen, derimod er filmen dækket af en plade, på nær en lodret spalte, der kunne gøres bredere, alt efter den nødvendige belysning, dog er jeg ikke sikker, muligvis lå variationen af belysningen i hurtigheden af urværket.

Under optagen rullede filmen så frem, nøjagtigt i takt med lysbilledets vandring under apparatets drejning. Man kan altså betragte den lodrette spalte som en stillestående spaltelukker. Det hele blev drevet af et urværk, hvor hastigheden blev holdt konstant af et spærreværk, ligesom slagværket i et stueur.

RANDERS-HADSUND JERN

Køreplan

Gyldig fra 15. Maj 1938

En skarphedsindstillingsprøve i M.P. atelier. Udsnitforstørrelse af togekøreplan, dateret "Gyldig fra 15. maj 1938..."

Jeg er selv med på omtalte billede fra 1941, og så det da i brug, vi blev da opstillet i en halvcirkel, så afstanden til os alle var ens. Jeg kender kun et billede mere fra dette apparat, det er af Hadsund by taget fra syd-siden af fjorden. Billedet var i farver, og brugt i hele sin længde på en turistfolder, hvor jeg leverede de små billeder inde i folderen, muligvis har Karl Jacobsens bogtrykkeri eller Turistforeningen et eksemplar.

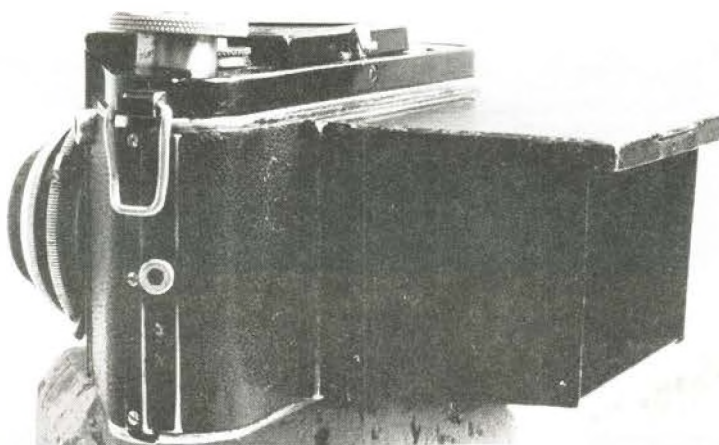

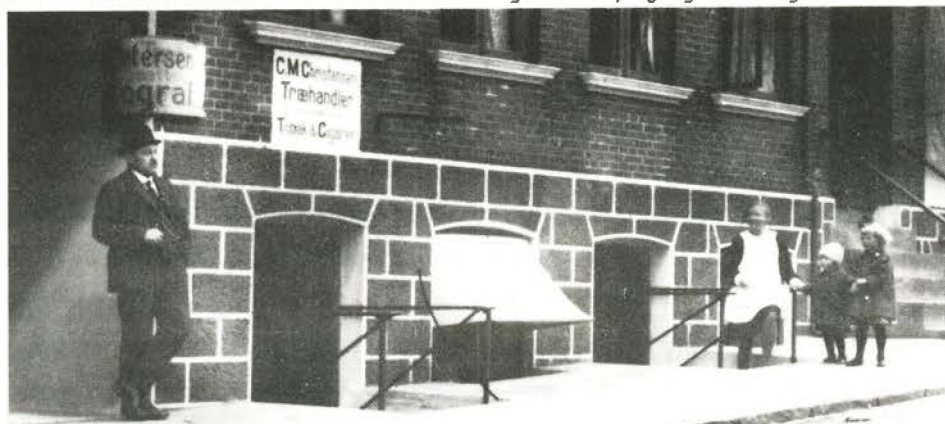
Foto: Egon Larsen.

M.P. håndfremstillede en ny pladebagside med matskive og løse kassetter. Kameraet befinder sig på Egnsmuseet.

Firmaet "Ihagee" havde ne gang en fotokonkurrence, hvor Petersen indsendte et billede, og vandt derved et kamera, det var en een-øjjet "Eksakta" spejlrefleks 4x6,5. Men det var åbenbart lettere at vinde, end at få det ind i landet. På det tidspunkt havde vi jo Valutacentralen, og at noget var gratis, uden at være camoufleret fup, var slet ikke forudset i deres regler, så der gik vist over et år inden det slap ind i landet.

Petersen forbedrede så apparatet ved at lave en pladebagside med en matskive og løse kassetter, alt var lavet i hånden, det var absolut fint håndværk. Denne Eksakta købte jeg, og den er nu hos min broder T.M. Sørensen.

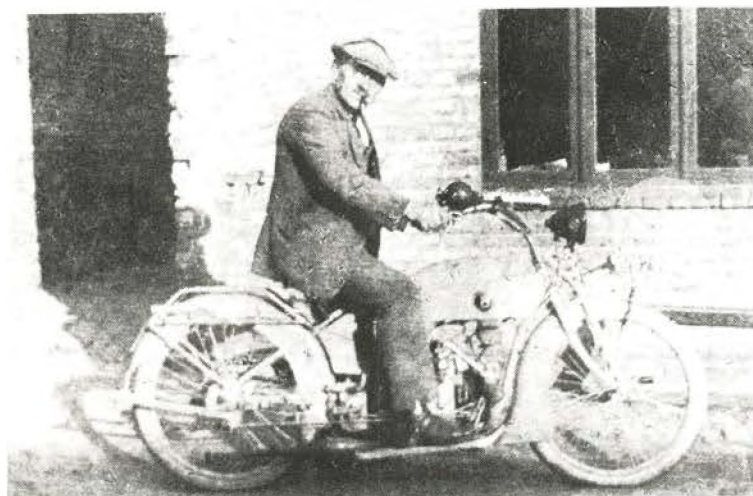
Martinus Petersen lavede en gang en kikkert, det var en enøjjet udtrækskikkert men længe før man havde hørt ordet zoom - havde denne kikkert zoom-okkular. Afstandsindstillingen var normal med at trække ud, men når man drejede okkularret forandredes forstørrelsesgraden, jeg antager fra 4x til 16x.

Martinus Petersen stående i indgangen til hans atelier. Ca. 1930.

Hadsundbroen 1934. Udskiftning af svingpartiet. Foto: M.P.

Martinus Petersen med sin motorcykel mærket "Dantikes Werke" optaget ca. 1928.

Denne kikkert fulgte jeg også under opbygningen, jeg prøvede kikkerten, men så den så ikke mere.

Petersen købte også en stjernekkikkert, næsten 2 meter lang, og med ca. 20 cm objektiv, og med en del specialoptik, til særlige opgaver. Den havde tilhørt Manufakturhandler Aage Lange.

En dag jeg besøgte Petersen stillede han kikkerten op ude på den løbegang, der gik under atelieret, satte et projektionsokkular med et vinkelspejl på, og lavede så på den hvide væg i atelieret et billede af solen, næsten 2 meter i diameter, og med solpletter og protuberanser, det var en oplevelse.

Kikkerten der på grund af størrelsen var ret uhåndterlig, savede han midt over, lavede en bajonettfatning, så den var til at skille ad, og blive nemmere at håndtere, derefter solgte han kikkerten for 400 kroner.

Jeg observerede også af og til Petersens pædagogiske evner, f.eks. den gang han lavede det store hulspejl, der hængte i atelieret, så inden han begyndte, spurgte han mig om hvordan jeg mente, at man skulle beregne form og brændvidde, først kommer han med et par umulige ideer, hvor jeg kommer med indsigelser, og da først kommer han med den rigtige, som jeg efter vurdering godkender.

Det var bagefter mit indtryk, at han hele tiden havde den rigtige løsning i hovedet, han ville bare tvinge mig til at tænke selv, idet han tænkte - man bliver jo ikke dygtigere af bare at beundre de dygtigere.

Martinus Petersen havde også en skrivemaskine, men som han sagde, det er kun til særlige skrivelser, kvitteringer og lignende. En sådan maskine var dengang dyr for småfolk, så de kom rendende og lånte hans maskine, så den til sidst aldrig var hjemme når han selv skulle bruge den, hvad gør man så, når man ikke vil fornærme folk med at sige NEJ. Petersen fandt på råd. Han tog og loddede et par typer af og byttede dem, og byttede tilsvarende bogstaverne på tastaturet. Det betød ikke noget for Petersen, men de andre der skrev med blindskrift, kom nu til at kludre sådan i det, at de var helt færdige med at låne den maskine.

Ca. 1950 fik M.P. besøg af den nordjyske afd. af Dansk Fotografisk Forening. Formanden, fotograf Skovdal (Hobro) foreviger her M.P. - herren der skygger med sin hat er fotograf Nellesmann (Hadsund).

Det var heller ikke underligt, at denne mand var ved at blive en myte allerede i levende live. Jeg traf engang en ung mand i Ålborg, som da han fik at vide, at jeg var fra Hadsund, omgående spurgte, om jeg kendte fotograf Martinus Petersen. Han fortalte da, at en Forening, han var medlem af, havde arrangeret en udflugt til Petersen, ingen af dem var fotografer. Det var simpelt hen - geniet Petersen de ville hilse på.

Jeg så aldrig den mand ubeskæftiget, det var ikke med store ord og vilde fakter, men roligt og støt han gjorde sit arbejde. Dog var der plads til en lunhed en gang imellem, for Petersen havde også sans for humor.

Religion og politik drøftede vi aldrig. Det er som om, at venner der har godkendt hinandens sindelag, også har godkendt hinandens meninger, så der kan jo ikke rigtig opstå diskussioner. Vi havde jo rigeligt i at diskutere teknik og fotografering.

Fru Oluffe Mortensen der boede i samme ejendom, sørgede for M.P. materielle fornødenheder.

De ses her i dagligstuen. En af Martinus Petersens imponerende træhøjtalere står på et bord til højre i billedet.

Foto fra ca. 1930.

Det vi andre kalder privatliv, kendte Petersen åbenbart ikke til, hans arbejde med teknik var hans hobby, og dermed hans fritid. Men præcis klokken 22.00 var det ud af vagten, så gik han op i de private gemakker, som jeg aldrig har set. Her sørgede Oluffe Mortensen for de materielle fornødenheder.

Desværre gik Petersens sidste store drøm aldrig i opfyldelse. Ca. fire år før han døde, kom jeg en dag, og spurgte sådan henkastet: Nå hvordan går det med butikken. Han svarede så - den går godt desværre! kunderne kommer og forstyrrer for meget. Jeg har tænkt på, sagde han, at hvis du vil overtage huset og forretningen, så ville han købe en villa i udkanten af byen, og så udelukkende eksperimentere. Jeg svarede, at jeg på grund af mine planer ikke kunne gro fast i Hadsund, men hvis han ikke havde fået afsat til anden side, kunne vi snakke om det om fire år.

Men ca. fire år efter, da jeg kommer til Hadsund ved juletid netop som jeg står af toget, ringer kirkeklokkerne, det var til Martinus Petersens begravelse.....

DET KONGELIGE DANSKE KUNSTAKADEMI

KONSERVATORSKOLEN

MOGENS S. KOCH

På Konservatorskolen arbejdes der i øjeblikket med følgende projekter indenfor fotografisk konservering:

1. Konserveringsteknikker Jesper Stub Johnsen arbejder på et projekt om "Undersøgelser og vurdering af kemiske behandlingsmetoders indflydelse på holdbarheden af sort/hvid negativ materiale". Projektet køres som 2.dels studie sideløbende med ansættelse, halvtid, på Nationalmuseets Bevaringssektion. Projektet forventes at være færdigt i 1989.
2. Konserveringsteknikker Torsten Johansson vil på begynde sit 2.dels studie med et projekt der skal omfatte luftforureningens indflydelse på bl.a. fotografiske materialer. Projektet forventes at blive færdigt i 1989-90.
3. Som lærerprojekt blev der for nogle år siden startet et projekt som omhandler films forarbejdning i forhold til emballering. Projektet kører i samarbejde med IADA gruppen "Fotokonservering" (Internationale Arbeitsgemeinschaft der Archiv-, Bibliotheks- und Grafikrestauratoren) og der deltager personer fra Stockholm, Berlin, Köln og København. Det er et løbende projekt der skal udtage prøver hvert år af prøvematerialet når det er blevet lagt i arkiver under forskellige konditioner. Arkivering påbegyndes formodentlig i 1987.
4. Forårs semestret 89 bliver der for de studerende på Grafisk Restaureringslinje gennemført et lukket kursus gående over hele semestret et kursus i fotografisk konservering. Kurset vil berøre alle aspekter indenfor faget.
5. Nationalmuseets Bevaringssektion og Konservatorskolen skal underforudsætning af bevilling fra Statens Museumsnævn gennemgå Kunstakademiets Biblioteks billedsamling. Formålet er at give et bud på opbevaring og tilstand af de fotografiske samlinger, som rummer mange værdifulde gamle fotografier.
6. Konservatorskolen har i samarbejde med Nationalmuseets Bevaringssektion og Museumstjenesten i Viborg (tlf. 06 66 76 66) undersøgt forskellige papirkvaliteter, og Museumstjenesten vil fra ultimo december 1986 have negativkuverter i 9x12, 13x18 og 18x24 samt hele ark 75 x 90 cm. af papir specielt egnet til opbevaring af fotografier såvel negativer som positive på lager. Det er et stykke papir som ikke indeholder syre, træslib eller buffer, altså et helt rent stykke papir.

Desuden giver vi hele tiden råd og vejledning som konsulenter til forskellige museer, arkiver og samlinger med hensyn til opbevaring og behandling af fotografiske samlinger.

Fotografiet som Billede og historisk Kildemateriale

UDE OG HJEMME MED LANDSKAB OG PORTRÆT

G.O. Svane.

2. Del.

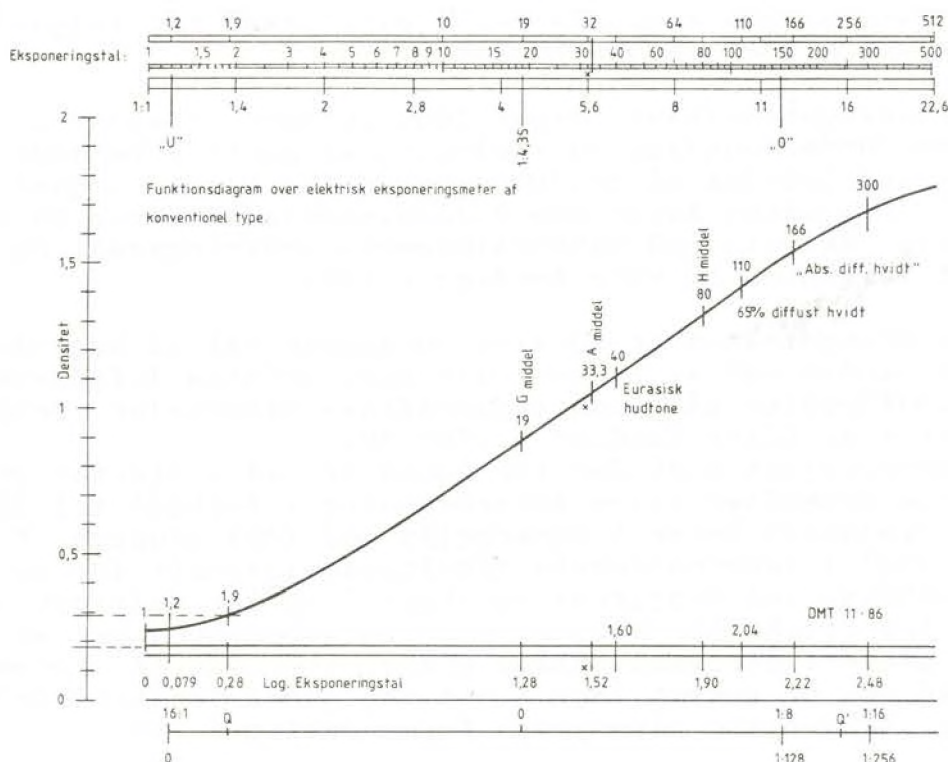

Diagram over konventionelt luminansmeter
af typen "Weston Master".

Som vi forstår, anvendes fotografiet i utrolig mange forbindelser. Fra den unge familie over reklamen til den omfattende dokumentation og registrering, der finder sted indenfor den videnskabelige verden.

Som kunst har fotografiet mærkværdigvis haft vanskeligere ved at vinde anerkendelse og er stadig underkendt som kunstnerisk udtryksmiddel på linje med raderingen, lithografiet, træsnittet og de øvrige grafiske udtryksformer, for nu blot at nævne disse. Årsagen hertil skal fortrinsvis nok søges i en utilstrækkelig klar erkendelse, om hvad kunst er og i det maskinfremstillede fotografis upersonlige tilrettethed.

Men dokumentation og kunst i fotografien er da også to forskellige ting.

Møllerne på Montmartre, Paris. Daguerreotypi 1839.
"Aftaget" af Hippolyte Bayard (1801-1887).

I reproduktionsanstalten derimod er de lige stillede. Her gælder det udelukkende at nå den højeste grad af nøjagtighed i kopien.

De ældste fotografier uden kommerciel baggrund viser imidlertid, at fotografien ikke var uden appel til kunstnerne; men kommercialismen tog pusten fra disse tilløb. Alligevel er de noget af det mest betagende, vi har indenfor fotografien.

Hvad det gjaldt om, med dette nye, trolddomsagtige medium, må vi forstå, var hurtige penge og enhver med nogenlunde forkundskaber og tilstrækkelig kapital på kistebunden kunne nedsætte sig med eget atelier som "Daguerreotypist", som fotograferne først kaldte sig.

Hvem der oprindeligt foreslog at kalde denne nye metode "Fotografi" ved sammensætning af de to græske ord for henholdsvis "Lys" og "At skrive" kan vist ikke opgives med sikkerhed, men i hvert fald synes benævnelsen at have vundet indpas ved fremkomsten af den våde plade.

En af denne tekniks betydelige udøvere, englænderen Roger Fenton, citeres for engang at have bemærket, at det kun var nødvendigt med en stump glas, lidt joderet kolloidum, et skvæt tynd salpetersyre og en sølvdollar for at frembringe et billede, mens det var ulige vanskeligere at transportere sig ud til billedpladsen; og det forstår man så godt, når man får at vide, at Fenton til fotoreportagerne fra krimkrigen medførte en specialbygget hestetrukken godsvogn, en "Van", delt op i to rum; det ene afsat til mørkekammer, det andet til opholdsrum, foruden 36 store transportkasser, hvori der var nedstuvet fem ekstrakameraer, diverse objektiver af forskellig brændvidde, 700 usensibiliserede glasplader og kemikalier, et destillationsapparat, flere kopirammer, en brændeovn, mad, vin, seletøjet til de fire heste, som skulle trække vognen og et komplet udstyr af tømrerværktøj!

Det er klart, at det med et så voluminøst krav til vægt- og pladsforhold kun kunne være de færreste beskåret at optage naturscenerier og andre udendørs motiver af arkæologisk, historisk og kulturel art.

Det måtte hovedsagelig blive atelieroptagelsen, der i den våde plades tid naturligt måtte blive fotografens virkefelt og det krævede da også stadig store færdigheder at frembringe et godt og vellykket portræt.

Fenton's baggage udgjorde på den tid ingen undtagelse blandt de udsendte fotografer. Men der blev desuagtet hentet både spændende, storslåede og voldsomme billeder hjem; samtidig som disse pionerer gjorde notater om de mest forskelligartede astronomiske, meteorologiske og topografiske iagttagelser kloden rundt.

Eksponeringsmetoderne

Disse notater blev efterhånden samlede og indgik siden i de første eksponeringstabeller.

Inden den tørre plades tid, var eksponeringstabeller imidlertid ikke stort bevidt.

Hastigheden af kolloidumpladen havde så at sige den hastighed, kolloidumplader skulle have; d.v.s. den var i sig selv meget langsom (gennemsnitlig eksponeringstid udendørs ca. 10 sek.), hvortil de øjeblikkeligt rådende lokale vilkår og fotografens hensigt.

Den tørre plade, der kom i begyndelsen af 1870'erne og Eastmann's rullefilm ændrede drastisk denne tilstand.

William Henry Fox Talbot. Daguerreotypi af Claudet.

Nu var det ikke længere reserveret fagfolk og videnskabsmænd at fotografere; deres fotografier hævdede sig stadig som det dygtige arbejde, det var. Men herefter kunne hver, der havde råd og forudsætninger give sig i kast med at fotografere.

Med den tørre plade blev fotografien folkeeje og dermed ægte folkelig. Forudsætningen for denne succé var dels pladens umiddelbare tilgængelighed, standardmål og langt højere hastighed end kolloidumpladens; i begyndelsen allerede mere end 10x. Hvad der tidligere havde måttet eksponeres på 10 sekunder, kunne nu kortes ned til 1 sekund og da modningen af gelatineemulsionen opfandtes, blev øjebliksoptagelser endog mulige, idet den modnede plade tillod eksponeringstider så korte som 1/200 sekund!

Billedet fuldendes med Ottomar Anschütz'es kamera fra Goertz med spaltelukker og tider fra 1/4 sek. til 1/1000 sek.. Kameraet fremkom i 1890, men det blev vist derimod aldrig folkeeje. Prisen må have været skyhøj.

Det blev andre kameramarker, -typer og i begyndelsen mere simple lukkere end Anschütz'es, der appellerede til amatørerne og dermed kom i handelen. Disses udstyr svarede også bedre til det emulsionsmateriale, der almindeligt stod til rådighed for amatøren og portrætfotografen.

For rullefilmkameraets vedkommende kom salget vel overvejende til at ligge på boksapparaterne og for plannegativets vedkommende 9 x 12 cm. kameraet med en lukker af enten Prontor- eller Compursystemet.

Med det nye apparatur, de stadig hurtigere plader og de nye fremkaldere, (Andresen's "Rodinal", der udsendtes fra AGFA i 1891 f.eks.) indfandt der sig ganske forståeligt et ønske om at kende emulsionsmaterialernes virkelige følsomhed, så man derigennem også bedre blev i stand til at eksponere korrekt.

Som læseren vil se længere fremme i artiklen, rettes opmærksomheden fra nu af da også mod emulsionsmaterialernes sensitometriske egenskaber, begyndende med Hurter og Driffield's undersøgelser i 1890 og med foreløbig afslutning i vor tid.

Men 20 år er en lang tid, forstået således at den tørre plade havde været i handelen siden midten af 1870'erne.

El. Måling

Indenfor astronomien havde man beskæftiget sig med sammenlignende lysmåling siden Tycho Brahe's tid.

Det første fuldt pålidelige astrofotometer konstrueredes af den tyske astrofysiker J. C. F. Zöllner, der levede fra 1834 - 1882. Som lyskilde brugte Zöllner en hefnerlampe, der har navn efter konstruktøren Friderich von Hefner-Alteneck, der var 11 år yngre end Zöllner og døde i 1904, 59 år gammel.

Zöllner-fotometerets pålidelighed til trods, var der dog astronomer, der ønskede en anden lyskilde end hefnerlampens flamme i deres astrofotometer.

Edison's glødelampe ville være et godt alternativ, mente flere fysikere, deriblandt H. Rosenberg i Potsdam, hvis kiléfotometer med indbygget kunstig stjerne vandt nogen udbredelse, inden også den blev overfløjet af endnu mere avancerede avancerede astrofotometre.

Mens man intet særligt havde at indvende mod den elektriske glødelampe som punktlyskilde, ville man imidlertid gerne finde udveje for at ombytte glaskuglen, d.v.s. den kunstige stjerne og kilen med en ren fysisk metode. Her faldt tanken på selencellen. Den havde fået en pålidelig udformning af Shelford Bidwell i 1881 og havde siden indgået i lovende forsøg. Bl.a. havde professor i astronomi, J. Minchin brugt selencellen til måling af lys fra stjernerne og senest havde Edison haft et vellykket forsøg med selencellen, der gik ud på at bestemme magnituden af stjernen Arcturus i stjernebilledet Bootes, der efter Vega er den klareste stjerne på vores stjernehimmel.

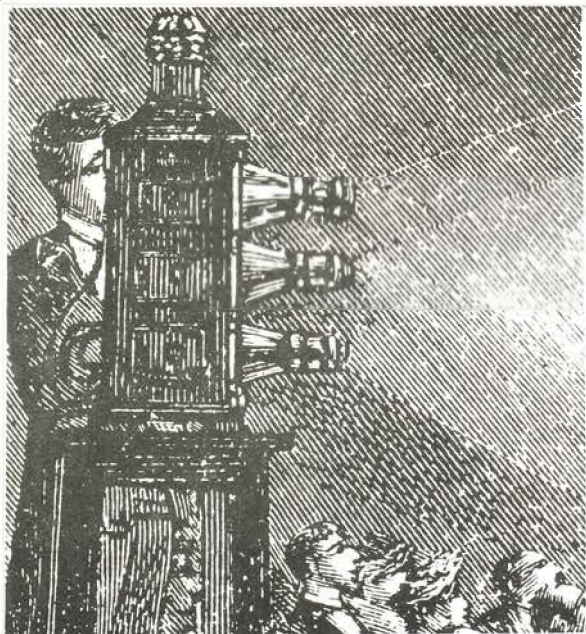
Thomas Alva Edison (1847-1931) Glødelampen og Fonografens opfinder arbejdede også med opfindelsen af de levende billeder.

Når forsøgene trods teleskopernes og refraktorernes store forøgelse af lyset fra de undersøgte stjerner alligevel ikke faldt tilfredsstillende ud, havde dette naturligvis sin forklaring deri, at selencellen p.gr.a. dens lave følsomhed ikke kunne afgive tilstrækkelig kraftig strøm til måling af de svagere stjerners magnitudo. Det klares i dag med specielle elektrontør - fotomultiplikatorer - og følsomme rør- eller transistorforstærkere.

Som indikator for styrken af reflekteret lys ville en håndmåler med indbygget selencelle og tilhørende mikroamperemeter gøre god gavn; men frem til 1920'erne havde ingen vist interesse for en sådan artikel. Men noget har været i gære, for allerede i begyndelsen af 30'erne kom de første elektriske eksponeringsmetre på markedet, både i Amerika og i Europa. Forklaringen er lige til: farvefilmen var ved at være færdigudviklet i laboratorierne hos Kodak og Agfa.

Kodak's omvendefarvefilm "Kodachrome" kom på markedet i 1935 og Agfa's farvefilm "Agfacolor" i 1936 og disse længselsfuldt ventede film skulle naturligvis introduceres med succé.

fortsættes...

Et og andet om farvefotografiets historie

SIGFRED LØVSTAD
DANMARKS FOTOMUSEUM

James C. Maxwell. London 1861. 3-f-dia.

I denne artikel beskæftiger Danmarks Fotomuseums leder sig hovedsagelig med nogle sider af den historiske udvikling, der for flere oplysningers vedkommende ikke har været omtalt i de mange artikler der har været bragt i fototidsskrifter og andre blade i jubilæumsåret 1985/86 for Kodachrome og Agfacolor.

Det afsløres at Agfa farvepladen fra 1916 blev udviklet af en dansk forsker, desuden blev der præsenteret en farveplade allerede i 1915 under navnet Kodachrome! F.B.

At fotografere i farver har været et ønske eller en drøm fra de allerførste forsøg blev gjort med at fastholde et Camera Obscura-billede ved hjælp af lys og kemi. Ja, det blev nærmest opfattet som en afgørende mangel hos de første pionerer, at der manglede farve på deres billeder. F.eks. var Fox Talbot længe optaget af at få farverne med på hans første eksperimenter. Men det lykkedes ham jo altså ikke.

Allerede omkring 1810 var det lykkedes den tyske fysiker Seebech, som den første, at gengive naturens farver af fotokemisk vej. Seebech belyste et stykke papir der var bestøret med klorsølv, med et kraftigt solspektrum eller gennem farvede glas, hvorved klorsølvet efterhånden farvedes så nogenlunde som belysningsfarverne. På det tidspunkt savnede man såvel det teoretiske grundlag, samt de fornødne metoder og materialer til videre udvikling af disse iagttagelser.

Vi vil i denne artikel ikke gå dybere ind i denne tidlige forskning, men hen-vise interesserede til listen over kildematerialet. Men navne fra forrige århundrede som Clerk Maxwell, Hermann Wilhelm Vogel og Gabriel Lippmann kan sammen med flere andre, dele æren for skabelsen af grundlaget for, at man fandt frem til vor tids farvefotografiske materialer.

Et par af de første....

I de seneste, iøvrigt udmærkede artikler omkring 50-året for Agfa-color filmens fremkomst (trelagsfilmen) er det blevet nævnt at verdens første farvefotografiske materiale, skulle være Agfa farvepladen fra 1916. Som mange af dette blads læsere vil vide, fremkom brødrene Lumière i 1907 med deres "Autochrome" - plade. Et farvefotografisk materiale der gjorde det muligt for enhver dygtig amatørfotograf, at tage farveoptagelser med sit almindelige kamera. Lærerkredsen vil sikkert b.a. mindes Kyllie Topp's bog med barndoms minder fra Odense, garneret med hele 30 af hendes fars fine Autochrome-optagelser fra før første verdenskrig. Men det er naturligvis rigtigt, at Agfa - midt under første verdenskrig i 1916 fremkom med en farveplade, der i princip byggede på det samme som Lumières plade - den additive farveblanding, opnået ved at et meget stort antal farvede korn (røde, grønne og blå - der var spredt ud over pladen. Måden det var gjort på, var imidlertid meget forskellig på de to fabrikater.

Der er iøvrigt det meget interessante ved Agfas kornrasterplade fra 1916, at en dansk forsker Civilingeniør J.H. Christensen, bidrog væsentlig med at løse problemet med anbringelsen af disse kornraster. Herom beretter Dansk Fotografisk Tidsskrift i maj 1916:

"Efter lang tids eksperimenter er det lykkedes den kendte fabrik "Agfa", at fremstille og bringe i handelen en ny plade til fotografering i naturlige farver. Pladen der behandles på ganske lignende måde som Autochrompladen, kan foreløbig fås i størrelserne 9x12 og 13x18 cm. Af særlig interesse for os er det, at den nye plade er en dansk opfindelse, der er gjort af ingeniør Jens Hermann Christensen, Holte. I store træk går opfindelsen, som selvfølgelig er patenteret, ud på at en farvet opløsning af et Kolloidstof (Gelatine, Dekstrin e.l.) ved hjælp af en luftstrøm deles i støvfine partikler, som opfanges af dertil egnede væsker hvori de forbliver svævende, uden af væsken stivner. Af en blanding af tre sådanne emulsioner, hver farvet med sin hovedfarve, dannes rasterhinden. Ved fabrikationen af farverasteren sker der altså følgende: 1) Fremstilling af de tre farvede limopløsninger. 2) Emulsi-

onering af disse tre opløsninger hver for sig i et passende medium (Terpentin, Benzin e.l.). 3) Behandling med et stof, som gør de enkelte svævende små knogler uopløselige. 4) Blanding af de tre emulsioner. 5) Fordeling af denne blanding på en glasplade. 6) Tørring og fernisering af rasteren. Ovenover kommer så - ligesom på Autochrompladen - den lysfølsomme hinde."

Der var en række andre farverasterplader på markedet, men Agfacolorpladen (som den kom til at hedde i 30-erne holdt ud længst, helt frem til anden verdenskrigs begyndelse.

1928 bragte Kodak en 16 mm smalfilm på markedet, der gjorde det muligt at gengive levende billeder i farver. Filmen byggede på det såkaldte "Linseraster-princip". Det voldte store vanskeligheder at udvikle filmen. På filmens blankside (modsat emulsionen) var der præget et meget stort antal mikroskopiske linser, ca. 500 pr. kvadrat millimeter (!)

Filmen var i sig selv sort/hvid. Ved optagelse anbragtes et trefarvet stribefilter i farverne rødt, grønt og blå foran objektivet. Hver enkelt af de små linserastere gengav i den lysfølsomme emulsion et lille billede af dette farvefilter. Og da et farvet glas kun tillader lys af sin egen farve at passere, vil det sige, at disse mikroskopiske billeder ved fremkaldelse svætedes efter motivets indhold af diverse farver, eller dele deraf. Efter en omvendefremkaldelse blev filmen projekteret op på lærredet gennem et tilsvarende tre-farvet stribefilter, og farverne genskabtes.

Agfa udviklede også linserasterfilm, og bragte i 1933 en 24x36 mm film med dette system på markedet. Året i forvejen havde man præsenteret den første "Agfacolor"-film, det var en kornrasterfilm konfektioneret i 24x36 formatet (opbygget efter samme princip som kornrasterpladerne). Der skete meget her i begyndelsen af 30-erne, og man skal huske at skelne mellem kornraster og linseraster. For begge films vedkommende var korn- og linseraster-strukturen naturligvis meget generende, når de vistes på det hvide lærred, og filmene fik kun ringe udbredelse. Der blev fremstillet trefarvede stribefiltre til Leica, Contax og Super Nettel. Jeg har ikke kunnet finde priser på Leica-filtre, medens jeg har priserne på Zeiss Ikon. Man kunne få filtre til Contax/Tessar 1:2,8/5 cm, Sonnar 1:2/5 cm og Sonnar 1:2/8,5 cm. Og så var der et lignende filter til Super Nettel I og II. Til filtrene hørte forskellige holdere alt efter optik. Priserne på filtrene var Kr. 86.00 og Kr. 88.00. Holdernes pris var Kr. 31.00 og Kr. 51.00. Og så skal vi betænke at timelønnen på den tid (for en faguddannet arbejder) lå på omkring Kr. 1.00 til Kr. 1.25. Det siger noget om sjældenhedsgraden på disse filtre, at der i Tyskland er betalt omkring Kr. 20.000 for et trefarvet stribefilter til en Leica.

På Danmarks Fotomuseum findes disse filtre til Agfa Movex 30 og for Zeiss Ikon 16 mm optagere, samt gengiverfiltre for Kodak og Bell and Howell projektorer.

Kodak benævnte sin linserasterfilm: Kodacolor. Et navn der så blev genbrugt på farvenegativfilmen, da den kom til i 1940-erne.

NEW
GORGEOUS, FULL-COLOR,
"STILL" PICTURES IN
KODACHROME
for miniature
cameras

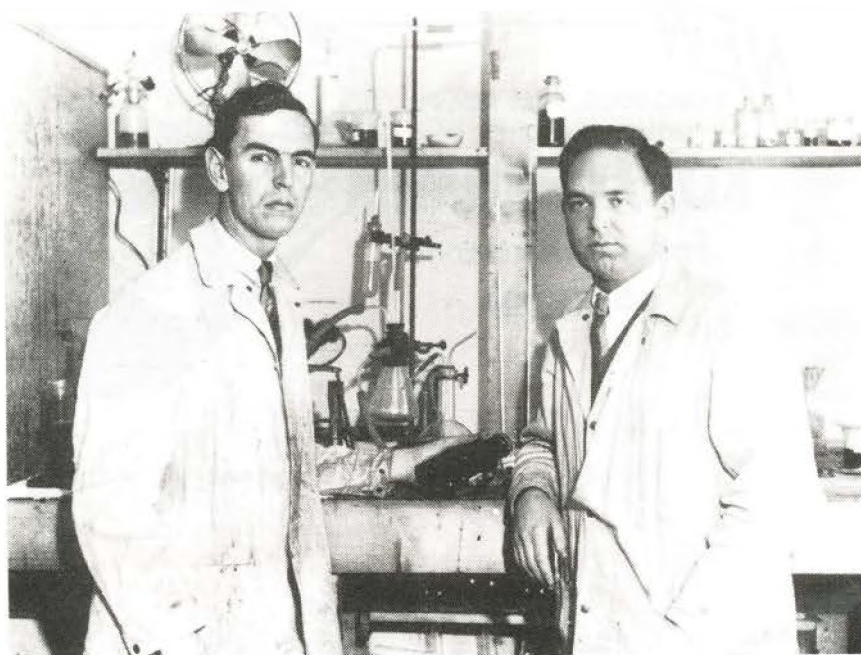
KODACHROME the unique color film - gorgeous, pure color
with the ease of

Leopold Godowsky og Leopold Mannes var oprindelig klassiske musikere - hvis "farve-symfonier" de næppe drømte skulle få en sådan udbredelse.

Farvereproduktionen fremstillet og doneret af Kodak. Albertslund.

Den store revolution på farvefilmområdet tog sin begyndelse i årene 1935-36. Først præsenteredes Kodachrome - men kun i 16 mm smalfilm. Året efter også kenfektioneret i 24x36. Filmen er - som vi har kunnet læse mange steder - udviklet af de to "Leopold"-er Godowsky og Mannes. Deres eksperimenter går helt tilbage til 1916-17. De havde først prøvet at løse farvefilmproblemerne med den additive metode, med projektion gennem 3 objektiver. Det gik de fra og udviklede i stedet en 2- farvet farveplade. Senere kom de i forbindelse med Kodak, og fik lov til at arbejde i laboratorierne. Lidet anende at det skulle blive indledningen til et langt og udbytterigt samarbejde, selv om de længe ikke rigtigt blev accepteret af de øvrige "rigtige" forskere.

Leopold Mannes og Leopold Godowsky i Kodaks laboratorium 1922.

Deres fotokemiske amatørsysler førte til den første moderne farvefilm Kodachrome.

Foto: Eastman House. U.S.A.

I denne her forbindelse er det interessant, at bemærke en omtale jeg har fundet i det norske fotoblad *Fotografen* Nr. 4. august 1915. På side 51 til 55 er her en omtale af "Kodachrome" - altså 20 år før dette navn ellers offentlig fremkom i 1935. Den omtalte Kodachromeprocess går ud på at eksponere 2 plader hurtigt efter hinanden, gennem hver sit filter. Efter fremkaldelse udbleges sølvbilledet, og der foretages en kemisk indfarvning (toning) i hver sin farvetone. Efter tørringen lægges pladerne sammen hinde mod hinde (den ene plade skal altså være eksponeret fra glassiden). Da der kun er 2 farver, som kan komme i anvendelse ved denne metode, vil ikke alle farver kunne gengives korrekt. De farver for hvilket processen ikke strækker til, er blå, violet, vinrødt og purpur. Lyseblåt vil gengives blå-grønt. Violet bliver sort. Vinrødt bliver rosenrødt og purpur bliver brunrødt. Men alle farvenuancer af kødfarve, rødt, orange, grønt og sort gengives helt naturligt (påstår man i 1915). D.v.s. at metoden egner sig fortrinlig til optagelse af portrætter, men ikke til landskabsoptagelser. Omtalen i nævnte norske tidskrift slutter:

"Den nye proces er af dens opfindere ikke bragt til fuldkommenhed i den nuværende form til landskabsarbejde, specielt når der kommer en blå himmel med på billedet, ligesom det må erindres, at den kun er begrænset til transparente billeder. Imidlertid repræsenterer opfindelsen en i høj grad tilfredsstillende og praktisk anvendelig metode for opnåelse af de skønneste naturlige farvede portrætter af første rangs fotografisk kvalitet, og en behagelig gengivelse af originalens farver".

Ja, ja - KODACHROME anno 1915 (!).

Men det var jo en helt anden Kodachrome Kodak bragte på markedet i 1935 (16 mm) og 1936 (24x36 mm). Handelsrekstriktionerne var dog således her i landet på den tid, at vi skulle helt hen i december 1938 før Kodachrome-filmene kunne leveres gennem en dansk forhandler. I 24x36 formatet blev filmen leveret med 18 optagelser, og kostede her i landet Kr. 15.75. Det bliver omregnet til vore dages penge til omkring Kr. 700.00 (!). Datidens timeløn ca, Kr. 1.30, og nutidig sat til Kr. 58.00. 30 meter 16 mm Kodachrome kostede Kr. 55.00, og en dobb. 8 Kr. 33.00. Jo, det var ikke for småfolk, selv om fremkaldelsen også dengang var inkluderet i prisen. Kodak beklager den "lidt høje pris", men undskylder sig med, at man for opnåelse af importbevilling har måttet betale en stor afgift til staten. Men det understreges, at der er tale om et virkeligt kvalitetsprodukt.

1936 kom så Agfa med deres "Agfacolor NEU". Betegnelsen "NEU" blev sat på så filmen ikke kunne forveksles med de hidtidige korn- og linserasterfilm. Fra 1937 blev disse iøvrigt ikke mere fremstillet i 24x36 formatet, medens kornraster-typerne fortsat kunne leveres i rullefilm (6x9 og 7,5x10,5 cm), samt filmpak (6x9 og 9x12 cm). Tillige kunne der leveres farveplader i formater fra 4,5x6 cm til 18x24 cm, og planfilm i formaterne 6x13, 9x12 og 13x18 cm).

Agfacolor NEU var en 3-lagsfilm, opbygget efter det subtraktive system, altså efter samme princip som farvefilm stadig fremstilles. Filmen var udviklet i Agfas laboratorier på grundlag af Dr. Rudolf Fischers opdagelser allerede før første verdenskrig. Det bør nævnes at en dansker også var med i dette arbejde. Det var civilingeniør H.F. Nissen, der var ansat i Agfas laboratorier. Nissen nyder i dag sit otium i Rinkenæs, ikke langt fra Gråsten Slot.

Også udviklingen af Kodachrome har rod i Dr. Fischers forskning, idet Leopold Godowsky og Leopold Mannes i slutningen af 20'erne kom i kontakt med Dr. Fischer. Det lykkedes for Godowsky og Mannes at tilføje en del forbedringer, og sammen med Kodaks forskere udvikledes filmen. Iøvrigt blev det af helt forskellige veje de to film Kodachrome og Agfacolor teknisk blev baseret. Agfacolor NEU forankrede

farvekoblerne i selve filmen, medens der hos Kodachrome er tale om at farverne først tilsættes i selve fremkalderprocessen. Og hvad kostede det så at fotografere i 30'erne. Prisen på Kodachrome med 18 optagelser, har allerede været nævnt (15.75). En Agfacolor Ultra kornrasterfilm (18 opt.) kostede Kr. 7.20, og en Agfacolor linserasterfilm var prissat til Kr. 5.55. Da Agfacolor NEU kom var den konfektioneret med 36 optagelser og prisen var Kr. 6.75. Agfacolor NEU var således mere end fire en halv gang så billig som Kodachrome. (udregnet pr. opt.).

Næsten samtidig udvikledes farvenegativ/positiv metoden. I 1937 kunne Agfa i "Wissenschaftliche Veröffentlichungen" meddele at problemet "det kulørte papirbillede" principelt var løst. I Amerika sætter man januar 1942 som tidspunkt for fremkomsten af farvepapir billeder, kopieret efter farvenegativer. I Tyskland blev udviklingen hemmet af krigen. Den første offentlige præsentation af disse nye farvepapirbilleder fandt sted allerede i 1941 i Budapest.

I Danmark blev de første Agfacolor-papirbilleder vist ved en udstilling på Kunstindustrimuseet i København i dagene 21 til 28. februar 1943. Der var 13.234 besøgende. Forgæves gjorde man forsøg på at få udstillingen til provinsen. Den skulle hurtigt videre til andre lande. Der skulle på grund af verdensbegivenhederne gå mange år før det blev muligt for danske fotografer at benytte farvenegativfilm.

Der kom Agfacolor-negativfilm omkring 1950, og Ferrania-color i 1952.

Kodacolor kom til i 1958. Langsomt øgedes forbruget af farvepapirbilleder i løbet af 60'erne, for rigtig at tage fart i 1970'erne, og nu er en sort/hvid kunde i en fotoforretning forlængst blevet en sjældenhed.

I en lille fin folder udsendt i forbindelse med Agfacolor-papirbilled-udstillingen i Kunstindustrimuseet i 1943, tales der om at "fantasere sig frem til den dag, hvor fotoalbummet vil vrimle med aftryk i naturlige farver, og til den dag hvor den første farveforstørrelse kan hænges på væggen".

Dengang en drøm - nu en selvfølgelighed.

Kildemateriale:

FOTOGRAFEN (norsk) Nr. 4-august 1915.

Dansk Fotografisk Tidsskrift.
Maj - 1916.

INGENIØREN Nr. 45-juli 1944. (Principperne for farvefotografering ved Prof. C. Winther).

Foto Tidende juli/august 1934.

KODAK NYT. Nr. 7/1978. (Udg. af Kodak a.s. Albertslund).

AGFA NYT. 1937/1943 (Udg. af Agfa Foto, København).

FOTONYHETERNE. (svensk) Nr. 6/1985.

Diverse prislistes fra 1930-erne.

Aktuel Grafisk Information. Nov. 86.

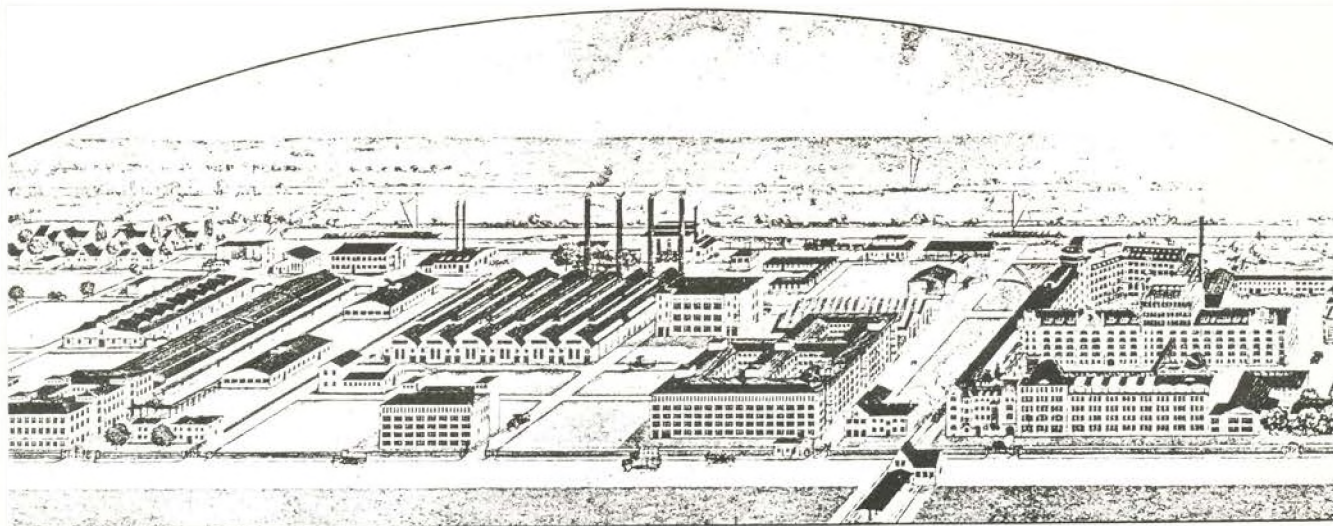
Agfas Hovedkatalog 1937/1938.

"Objektiv" Nr. 24. Side 13.

H.F. Nissen. Lydbånd kan lånes med historien omkring hans arbejde i Agfas laboratorier.

Agfa Presseinformation 1/10-1986.

Artiklen eller dele deraf må kun anvendes ved opgivelse af autor og Danmarks Fotomuseum i Herning.

GOERZ 1886-1986

Carl Paul Goerz grundlagde sit firma i 1886 sammen med Ottomar Anschuetz. Firmaet beskæftigede over 3000 personer i sin glansperiode. Man oprettede samlefabrikker i Østrig og U.S.A. under navnet Goertz Minicord og C.P. Goertz American Optikal Co. 1926 sammenlagdes hovedfirmaet med andre førende tyske kamerafabrikker under navnet Zeiss Ikon AG, Dresden.

100-årsdagen vil vi fejre ved at lade en af vore kyndige medlemmer på det optiske område, fortælle om et par af de banebrydende objektiver der er udgået fra dette legendariske tyske foto-optiske firma.

Berømte Goerz objektiver

NIELS RESDAHL JENSEN

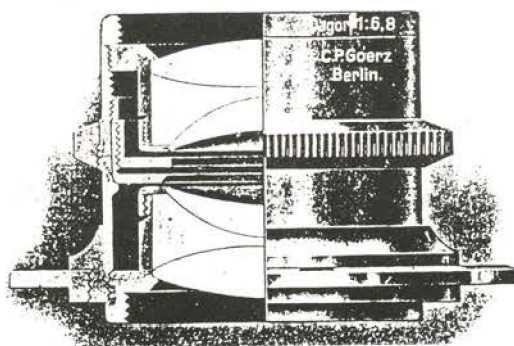
Navnet C.P. Goerz, Berlin blev som optisk firma kendt gennem den legendariske bobbelt anastigmat Serie III, som Erich V. Höegh konstruerede i 1892.

Den optiske udvikling fra ca. 1865 forsøgte forgæves at forbedre Aplanaten, så den blev fri for astigmatisme og billedfeltkrumning. Med datidens gamle glastyper lykkedes det ikke. I 1886 fremkom O. Scholt og E. Abbe med nyudviklede glassorter, som i 1889 førte til den første Zeiss Anastigmat. Udviklet af P. Rudolph og lidt senere kaldt Protar.

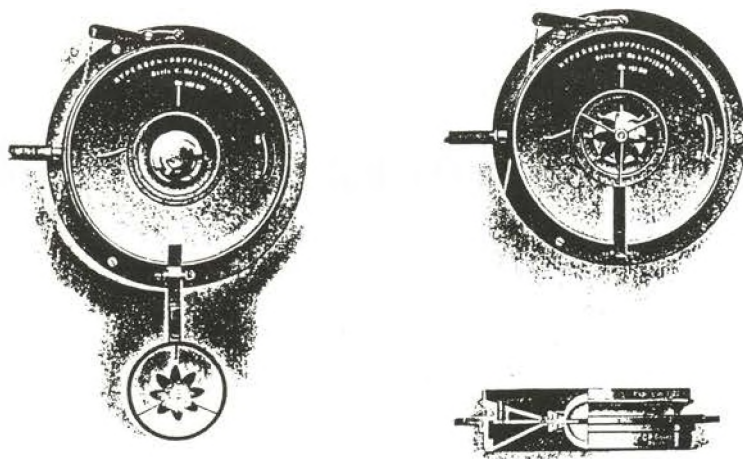
Ud fra denne konstruktion udviklede E.V. Höegh sin bobbelt anastigmat som består af to identiske Protarlinser, hver bestående af 3 sammenkittede linser, som hver er sfærisk-kromatisk- og anastigmatisk korrigeret. Derved fremkom en symmetrisk dobbel anastigmat, med kun fire frie linseflader, hvilket gav lille lysspredning og få reflekser. Lysstyrken er 7,7, billedvinklen andrager 70° ved fuld åbning og 90° ved nedblænding.

År 1900 øges lysstyrken til 6,8 for brændvidder fra 6 til 30 cm, dog 7,7 fra 36 til 75 cm. 1904 får konstruktionen det patentbeskyttede navn DAGOR.

Doppel-Anastigmat Dagor 1:6,8

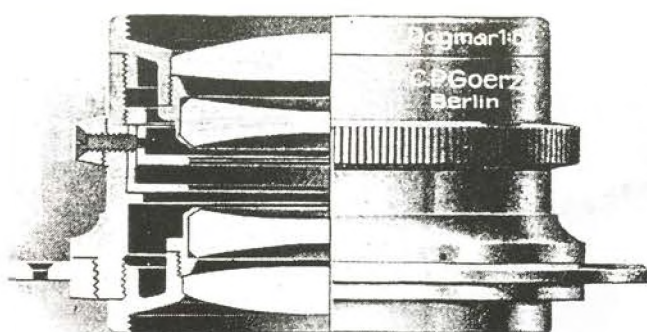

Doppel-Anastigmat Hypergon 1:22

1898 fremkom E.V. Höegh med en firlinset ukittet dobbelt anastigmat CELOR, med lysstyrken 4,5. Denne konstruktion blev senere udviklet til den kendte DOGMAR.

Goerz Dogmar 1:6,3

År 1900 beregner E.V. Höegh den yderst ejendommelige dobbelt anastigmat HYPERGON. Objektivet består af to enkle meniskuslinser med hulblænde imellem. Det er ikke korrigeret for sfærisk- eller kromatisk aberration Astigmatisme og forvringning er derimod fint korrigeret. Billedvinklen andrager ikke mindre end 140° , hvilket svarer til at objektivet udlyser 5 gange brændvidden. D.v.s. at den mindste Hypergon på 6 cm kan udlyse en 18x24 plade. Den store billedvinkel giver et kraftigt lystab ud mod hjørnerne. For at modvirke dette, er objektivet forsynet med en roterende stjerneblænde.

Ved eksponering starter man med at fjerne frontdækslet samtidig med at man trykker på en gummibold, som bringer stjerneblænden i rotation ved at puste på den. Man eksponerer nu kun de yderste dele af pladen. Efter passende tid trækkes i en snor som får stjerneblænden til at svinge ud. Nu bliver hele pladen eksponeret. Når alt dette gøres korrekt opnår man en udjævnet belysning af pladen.

C.P. Goerz objektiver var af så høj standard at de var en stærk konkurrent til Zeiss Jena.

Den svære tid i Tyskland efter den første verdenskrig bevirkede at C.P. Goertz, Ica AG, H. Ernemann, A.G. Hahn mfl. gik sammen i en stor fusion i 1926. Firmaet kom herefter til at hedde Zeiss Ikon AG, Dresden.

photokina

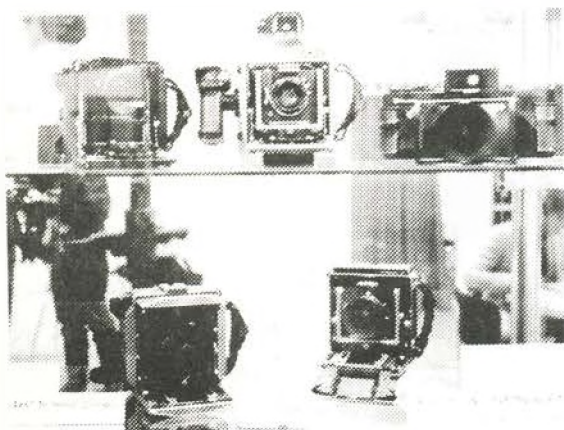
Weltmesse des Bildes

Köln 1986

Den 19de PHOTOKINA-udstilling er slut, og med sine mange rekorder på vej til en ærefuld plads i fotohistorien.

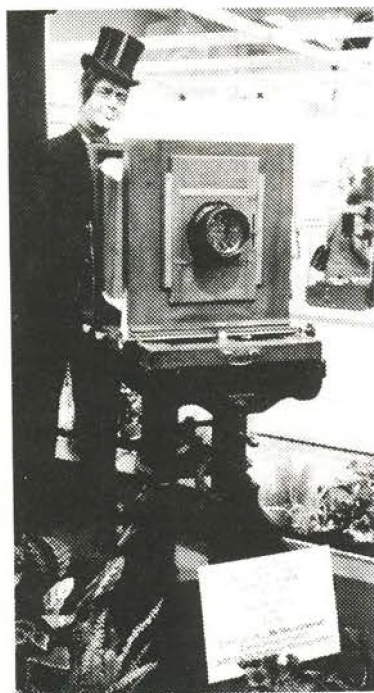
1300 udstillere fra 37 lande har haft besøg af næsten 130 000 foto-fans, der har gennemtravet 136 000 kvm haller - ialt 13 stk. af slagsen! Set med sammenlignende fotohistoriske øjne, var udstillingen lidt af en nedtur i forhold til forrige messer. Denne gang var der nemlig kun få firmaer, der udnyttede "oldtimere" som blikfang. Til gengæld var undtagelserne så måske af en finere karat.

I særklasse årets billedudstilling, der var viet den moderne farvefotografis -AGFACOLOR & KODACHROME - 50 års jubilæum. Begge havde fødselsdag i 1936.

Tidligere er afholdt foto-verdensmesser i årene: 1950-1951-1952-1954-1956 1958-1960-1963-1966-1968-1970-1972-1974 -1976-1978-1980-1982-1984 alle i Köln. Den første var dog kun en national udstilling. Siden 1951 med det officielle navn PHOTOKINA.

I vitrinerne hos KOMAMURA (HORSEMAN) i hal 13 lokkede man med en halv snes PROTOTYPER, altså unika'er, der aldrig kom i produktion - og allerede museumsklare.

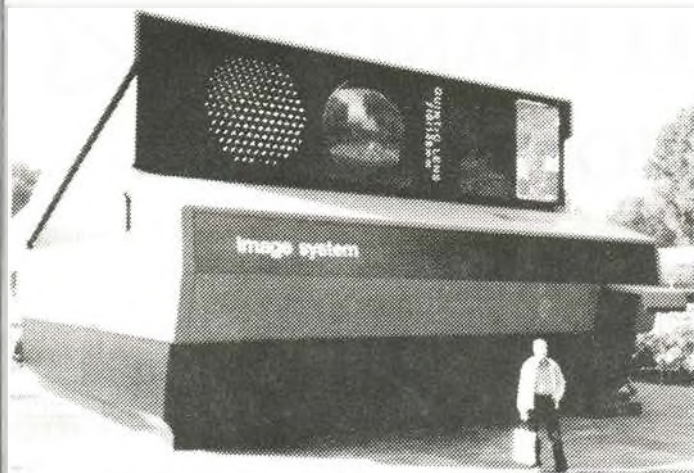
PAUL TEUFEL & Cie havde i hal 13 dette flotte blikfang med et skilt, der forkyndte: Dette kamera med TESSAR 1:4.5, 550mm købtes i år 1908 af fotograf Volkmann i COLMAR for 995.- Mk. (Guldmark!) svarende til 8 mdr. gennemsnitsløn?

På AGFA-GEVAERTs store stand i hal 6 kunne man i denne montre beundre bl.a. gamle pakninger med AGFA "Farbenplatten" efter kornrastermetoden (1916-1932), og AGFACOLOR-film fra Olympiade året 1936.

PHOTOKINA-86 fortsat:

photokina
Weltmesse des Bildes
Köln 1986

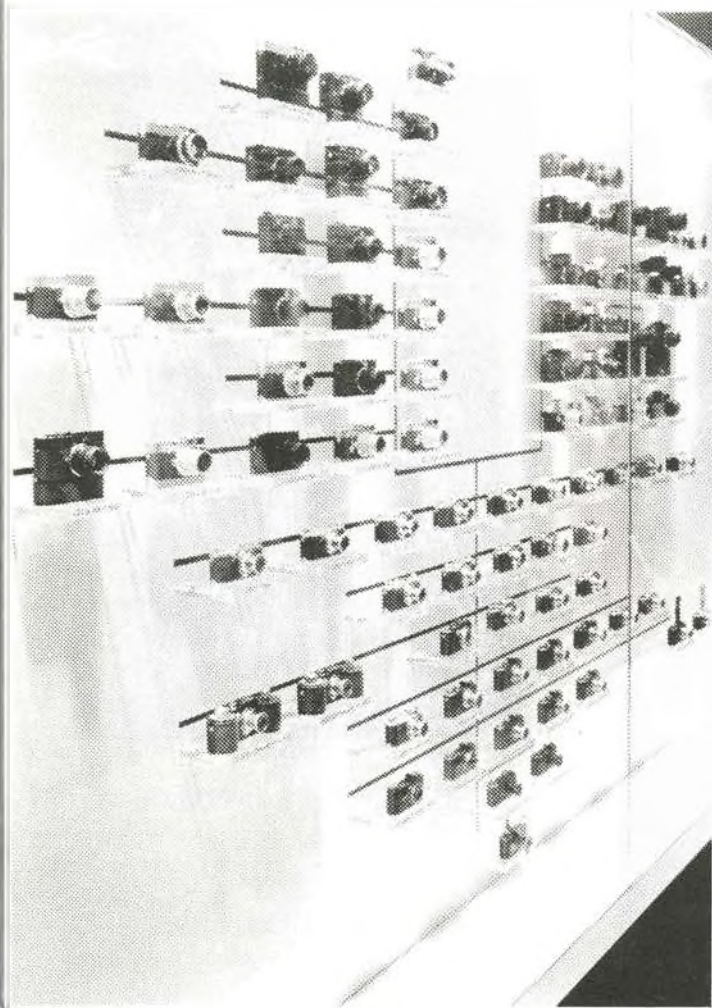
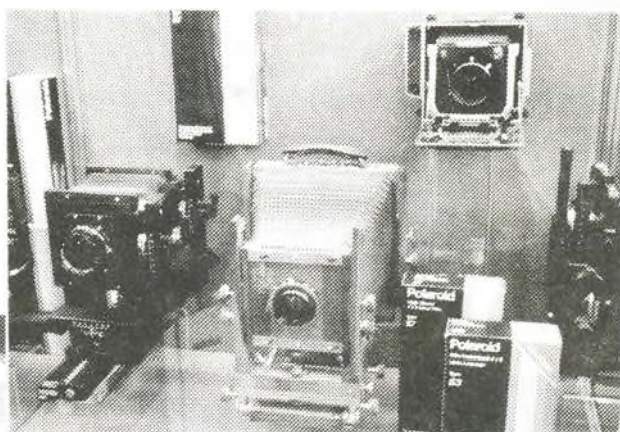

Som "målepind" IMAGE CLUB MEMBER P.E.Nygaard, DK.7400.

VERDENS STØRSTE KAMERA

en skalamodel af det nye POLAROID "IMAGE" måtte finde sig i en placering udendørs, hvor det fungerede som BIO, foredrags- og teatersal. Kameraet var bygget i skala 75:1, og fungerede i næsten enhver detalje. Hele herligheden målte 12 x 11 x 7½ meter (plads til 100 mennesker), og vejede ialt 25 tons (deraf det 3.3 m høje optik 272 kg). Kameraet kom direkte fra 100års festen for Frihedsgudinden i New York, efter at det forinden var blevet officielt introduceret i Los Angeles d. 2 April 1986.

Siden GANDOLFI i England stoppede sin produktion af gammeldaws trækameraer, skal vi også her til Øster for finde fabrikater - een af slagsen var udstillet i Hal 7 hos POLAROID, for at vise spændvidden for deres professionelle filmtypers anvendelsesmuligheder.

LEICAS STAMTRÆ

foran E.LEITZ-standen i Hal 2.2 var nok messens mest fotograferede motiv. Morgen, middag og aften een stor ventende kø af fotografer. Udstillingen var sikret med tomme-tykt panserglas, og den var forsikret for et to-cifret beløb i D-mark! Nederst i midten den ægte UR-LEICA!

Tekst & fotos: Per Ask Nielsen
- her med "IMAGE"kameraet in natura!

MUSÉE DÉPARTEMENTAL
DE L'ESSONNE
CONTROLÉ PAR L'ÉTAT
FONDÉ EN 1960
PAR JEAN FAGE
ET ANDRÉ FAGE CONSERVATEUR

MUSÉE FRANÇAIS DE LA PHOTOGRAPHIE

Flemming Berendt

Omkring 18 kilometer udenfor Paris ligger den lille by Bièvres - en mondæn forstadsby, hvor smukke gamle huse ligger side om side med moderne etplansvillaer.

Lidt afsides fra hovedvejen ligger en stor næsten firkantet bygning, 3 etager og kælder - formodentlig en gammel borgmesterbolig.

Bag disse mure gemmer der sig et 4 stjernet fotohistorisk museum. Når jeg siger 4 stjernet, er det dog med et vist forbehold, ikke for dets indhold, men fordi det er mig ufatteligt, at man i fotografiens fødeland vil byde en samling af denne størrelse og art, så trange og beskedne vækstbetingelser. Her er alt for trangt, dårlig belysning, elendig skiltning (udelukkende på fransk) aldeles upædagogisk opstilling o.s.v. - men det skal også siges med eftertryk at her er ALT.

Museet set fra haven.

Fotohistorisk litteratur til salg.

Et kig igennem stueetagen.

Foto: F. Berendt.

Den meget store samling hvoraf til gengæld en femtedel er udstillet - er blevet indsamlet, opkøbt og på anden måde erhvervet af de to brødre Jean og Andre Fag . Begge de herrer er så franske af udseende, være- og tænkemåde, at de kunne være skabt af selveste Daumier.

Oprindelig var samlingen helt privat, men skattetekniske grunde har gjort, at man har oprettet et fond under protektion af den franske stat og byens kommuneforvaltning. Med andre ord: samlingen er sikret for eftertiden.

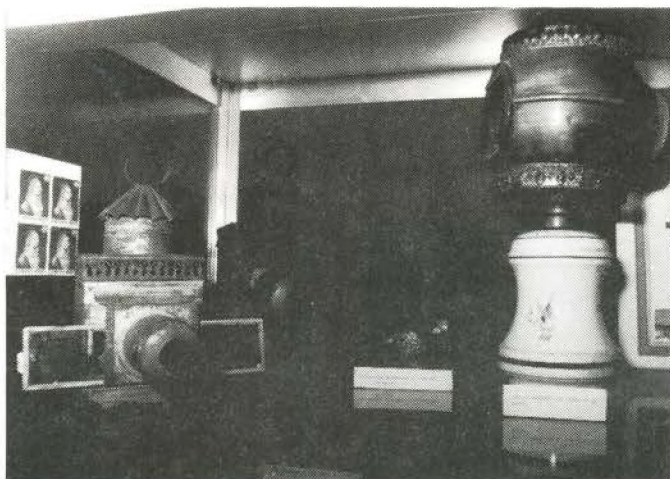

Nadars flotte fotografiske tableauer optaget i 1895.

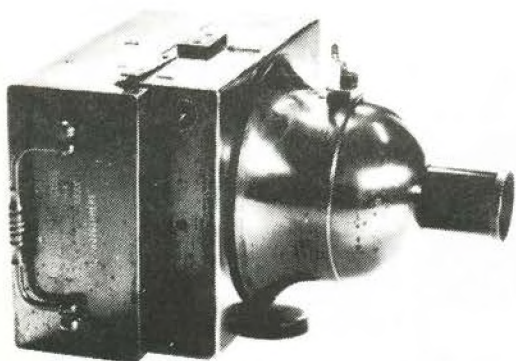
Forskellige pl rer omkring en udflytning til et halvfærdigt, nyopført "Science Center", (Kundskabs Tivoli) Place De La Villette er under debat. Her placeres også Det Tekniske Museum, verdens største runde 3-D biograf, holografi og rumfartscenter, et projekt til 10 milliarder franc!!! - tallet er korrekt.

Jeg havde i forvejen fået en skriftlig indbydelse via Danmarks Fotomuseum, med angivelse af et bestemt klokkeslet. Modtagelsen var hjertelig, omend med et skævt smil, som jeg senere skulle forstå meningen med. Efter serveringen af the og Petit-kager fik jeg forelagt.

gæstebogen, og den unge kustode pegede meget bestemt ned i bogen og spurgte: Er det en person, som de kender?" - Jeg læste ordene: "Et meget flot museum - N.R.J." - Jeg nikkede bekræftende, hvorefter vi begge favnede ud og lo højt.

Franske "Laterna-magica".

Photosphere (1888) tropebestandigt. Metalkamera 9x12 cm. Konstruktor Napoleon Conti. Betegnelsen "sphere" kommer af den halvkugleformede kamerafront.

Fremkaldertank til 35 mm film. Fransk finmekanik af højeste karat.

En kort beskrivelse af museets indhold er overkommelig, men ikke retfærdig overfor de hundredvis af fotohistoriske klenodier, der gemmer sig i hver en krog. Er man interesseret i at se det første (især franske) af næsten alt - så er dette museum stedet.

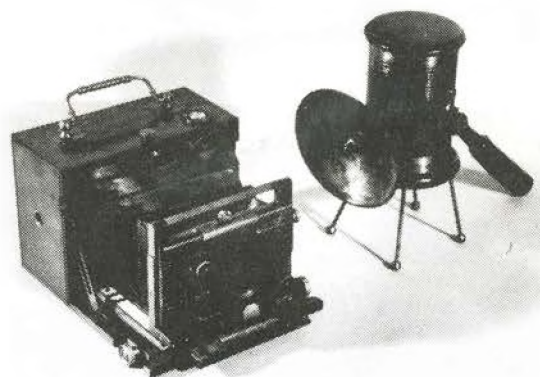
To halvplade Daguerreotypier "aftaget" af selveste Daguerre, står i bunden af en montre, som var det en almindelighed. Nadars berømte tuschtegning af samtidens litterære ånder, ses i glas og ramme. Hans to berømte fotografiske tableauer om den franske revolution (Nadar var republikaner) er ophængt her, desuden Eva og slangen i fuld størrelse.

Det første franske vådpladekamera, 6 streokameraer af første generation. Objektiver i hundredvis, bl.a. nogle af optikeren Charles Chevalier, Darlot og de andre på den tid førende franske optikere.

Placeret i glas og ramme en stribe af de fine satiriske tuschtegninger af Daumier - hvis skarpe pen hudflettede den nyopfundne fotografiske teknik - der ville gøre kunstnerne brødløse. I 2 timer blev jeg vist rundt i bygningens 3 etager - og ved tanken om, at det kun var en femtedel jeg havde set - svimlede det næsten for mig.

En lidt "rodet" montre.

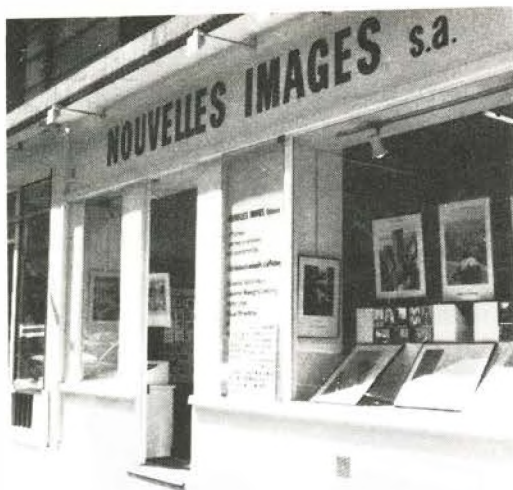
Fransk Folding-kamera fra 1860-1870 og en magnesium lampe konstrueret af en Hr. Salomon!

Museet har åbent hver dag i ugen.

Fra Kl. 9:00-12:30
13:30-18:00

Til sidst satte vi os ved et rundt bord, og jeg hørte de forløsende ord "hvad med en flaske rødvin" - Tak til den som byder og i takt med at vinen blev drukket, synes det mig, som om jeg var helt god ud i det franske prog. Hvor meget han fik ud af det, ved jeg ikke, men foreløbig har de sendt mig de rigtige notater jeg bad om - for mit vedkommende har jeg på fornemmelsen, at jeg forstod "det hele" - eller måske er det at "gætte" ikke så svært endda.

Tag til Paris (Ijæreborg har billige busrejser) kør ud til Bièvres og få dig en fotohistorisk oplevelse.

Forretninger:

Nouvelles Images

6, Rue Dante.

Postkort og billeder.

La Pensée Sauvage.

7, Rue de éOdeon.

Postkort, billeder m.m.

Di Maria.

45, Rue des Francs-Bourgeois.

Gamle postkort, billeder.

La Carte Postale àParis.

85, Rue Victor Hugo

Postkort, billeder m.m.

Maga Art et Artisanat.

38, - overfor Pompedou Centret.

Nye fotografier.

L'Image.

11, Rue Cossonnerie.

Billedgalleri.

Aux Fontaines de Niépce et Daguerre.

Gamle fotoapparater m.m. - beliggende i en lille gade til højre for Sacré-Cœur kirken når man front imod hovedindgangen

Pompedou Centret.

Permanent udstilling af Gl. og nye billeder. Boghandel med stort udvalg af fotografiske bøger.

Forum Des Halles.

2 holografiske museer.

Musée Grévin. Grand Balcon Niv.

Biograf hvor der spilles gamle film bl.a. Lumière.

Lørd. 10:30 og 18:00

Sønd. 13:00 og 20:00.

Holografi forretning og museum.

Museer:

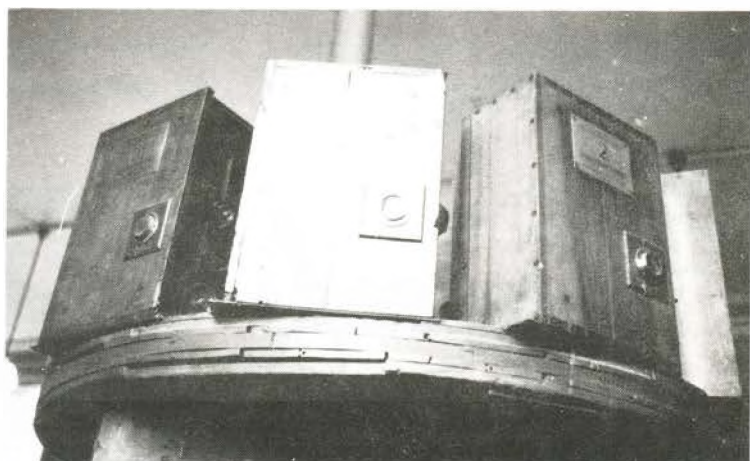
Musée Arme.

De originale optagelser fra Pariserkommunen 1870.

Teknisk Museum.

292, Rue St. Martin.

Fin samling af fotografica, bl.a. Lumières kameraer, desuden de første 3 farve apparater.

Lumière's første forsøgsapparater er rigt repræsenteret.

Store portrætkameraer og sammenklappelige mørkekamre er store sjældenheder.

FOTOMUSEET

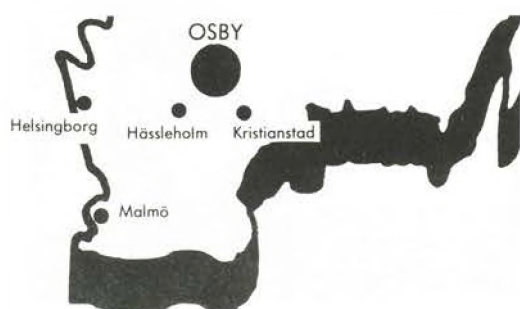
I OSBY

Flemming Berendt

Vort broderland Sverige har endnu et fotomuseum vi kan præsentere. Det ligger i den lille by OSBY - 120 kilometer fra København. Fotomuseet i Osby ejes af Sven-Olov Sundin, der i en del år har syslet med tanken om at oprette et museum for sin private samling.

I 1985 skulle Sven-Olov Sundin omdisponere sine lokaler, hvorved der blev 65 kvadratmeter gulvareal "tilovers" - her kunne der så passende indrettes et museum. Hovedattraktionen er et svensk fotografisk atelier fra anno 1900, - kamera, dagslysreflektor, baggrundstæppe - det hele sat i regi af en fagmand.

OSBY - beliggende i yderkanten af det smukke Skåne.

Foto: Sven-Olov Sundin.

Svensk atelier fra år 1900!

Samlingen består desuden af en del messingobjektiver til vådpladekameraer, lukkere samt nogle af de første mørkekammerlamper til petroleum.

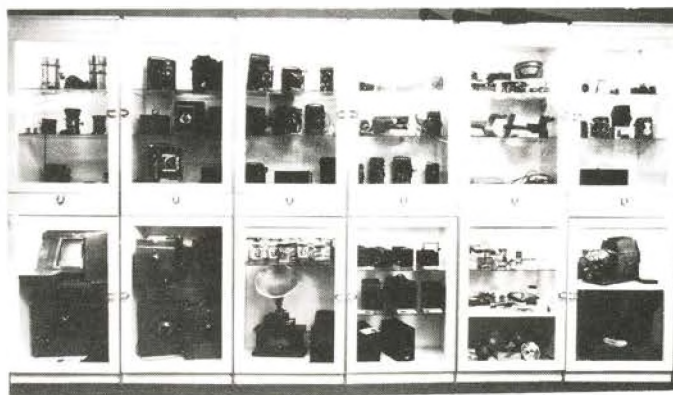
Store trækameraer fra 24x30 cm ned til 9x12 er repræsenteret, derudover en fin samling af klap- bælg- småbilled- og stereokameraer. 150 forskellige at beskue. Men Fotomuseet kan også byde på en rigtig specialitet.

Da Sven-Olov Sundin i 1985 besøgte Det Tekniske Museum i London, så han et Daguerreotypikamera fra firmaet George Knight and Son fra 1850. Objektivet i dette kamera var identisk med et Sundin havde i sin samling. Hvad var mere naturligt end at fremstille en replika af dette kamera.

Sven-Olov Sundins flotte replika.

Kameraet er af glidebokstypen (1840-1850'erne) hvor de to bokse glider ind i hinanden, i den forreste sidder objektivet. Til høje for denne står fremkalderboksen med spritlampe. En kasse med kemikalier, dernæst en kasse til forøgelse af lysfølsomheden. Foran ligger de forsølvede kobberplader klar til brug.

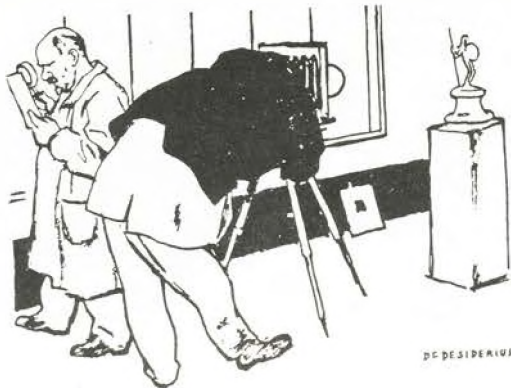
Et udvalg af de mange fine kameraer og objektiver placeret i fine støvtætte montre.

En tegning blev lavet på stedet - og snart var "snedker" Sundin igang med sav og høvl. En skønne dag stod det komplette udstyr færdigt, på billedet man se hvordan - smukt udført - det var så meningen, at han engang skal "aftage" et rigtigt Daguerreotypibillede med apparatet. Forhåbentlig kan vi glæde os til en kopi i Objektiv engang i 1987.

Museet i Osby er bestemt et besøg værd - og medlemmer af vort Selskab skal være særligt velkomne, forsikrer Sven-Olov Sundin.

Fotomuseet i OSBY. Esplanadgatan 5. Osby. Åbent Tirsdag-Fredag fra 17:00-19:00 i sommerhalvåret. Øvrige tid af året bedes man ringe og aftale med Sven-Olov Sundin. Telefon Nr. 0479/ 10 118.

BEVARINGSHÅNDBOGEN

Statens museumsudvalg nedsatte i 1978 et "Magasinudvalg" - hvis opgave det var at finde frem til optimale museumsbevarende forhold i landets mange større og mindre lokale museer.

Under mottoet "det er bedre at forebygge end at helbrede" gik en række af vore førende museumsfolk - ialt 37 - primært konservatorer i gang med at opbygge et materiale til belysning af de mange problemer med temperatur, luftfugtighed, lys m.m. - dette er nu endt med en diger bog på 600 sider.

Den er opbygget som en håndbog, nem at finde rundt i og let læselig. Denne bog er primært for museumsfolk, men den kan med stor glæde og resultat anvendes af enhver amatør. Mange af vort Selskabs medlemmer har investeret store summer i apparater og andet fotografica - mange af disse ting vil langsomt forgå, hvis ikke man forsøger at beskytte tingene.

I mange tilfælde er det små indgreb, der er afgørende, for hvor længe en ting kan bevares. Bogen har over 50 emne-grupper af materialebevarende art. F.eks. papir, hud, skind, læder, metaller, glas, plast, gummi og ebonit, fotografiske materialer, lydbånd, grammofonplader, træ m.m. Bogen er et oplagt køb for den der vil have glæde af sin samling i et langt liv.

Opskriften gives her på hvorledes man kan modvirke, standse eller begrænse fysisk og kemisk nedbrydning. Det er også værd at tænke på den generation, som kommer efter os - vi skulle nødig fratage dem de glæder, vi har haft af tingene. Prisen er Kr. 300.00 - den skal ikke afskrække nogen - modregnet de værdier der ellers let går tabt.

"BEVARINGSHÅNDBOGEN".

Kan bestilles hos Christian Ejlers forlag. Broløggerstræde 4. 1018. København K.
Telefon 01 12 21 14.
ISBN. 87-7241-4960.

Fra det nu forsvundne

SØLLERØD KOMMUNE

*80 billeder med uddybende tekst,
der beskriver lokaliteter, der er forandrede
eller ikke længere eksisterer i*

HOLTE – SØLLERØD – ØVERØD – NÆRUM – TRØRØD
STRANDMØLLEN – SKODSBORG OG VEDBÆK

Atter har en lille smuk bog set dagens lys i den perlerække af lokalhistoriske bøger der i de senere år er udgivet af Strandbergs forlag.

Denne gang er det "det grønne område", som beskrives. Redaktør Jørgen Strandberg har selv ført pennen, et letlæseligt, inspirerende og smukt sprog præger bogen.

Udvælgelsen af billeder må have været en vanskelig opgave - Søllerød, der fra slutningen af 1880'erne og langt ind i 1950'erne blev omdannet fra jomfruelig jord til et moderne bolig- og forretningskvarter, med deraf følgende nedrivninger, har sandelig været udsat for lidt af hvert.

For en fotohistoriker er billedmaterialet noget væsentligt - heller ikke denne gang bliver man skuffet, tværtimod. Billedet af Øverød Torv ca. 1920 er en perle, en lokalitet der har været kendt siden 1370, hvor stedet hed Øbæruth. Et billede af Søllerød præstegård fra 1896 er mættet med atmosfære og tidskolerit - et andet af et arbejdsjak fra 1857 er virkeligt et studie værd.

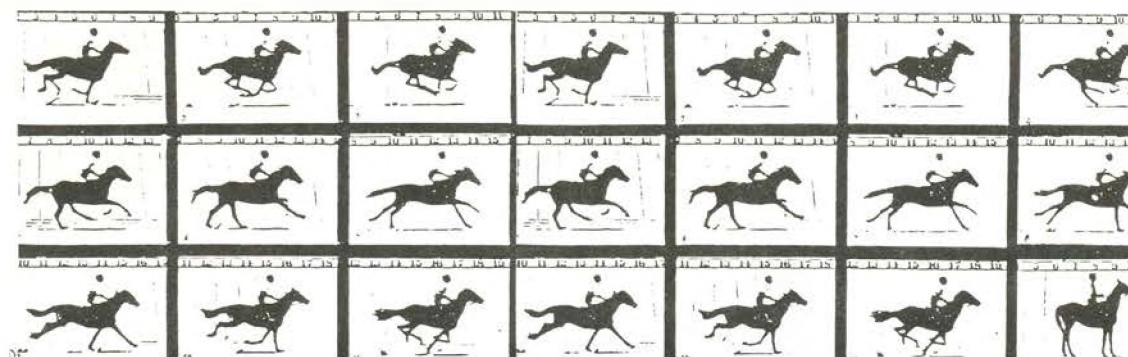
De enkelte billedtekster er meget grundige - Jørgen Strandberg er sandelig ikke kommet sovende til denne bog. Atter en flot julegave til en overkommelig pris - vi er mange der glæder os til den næste i rækken.

"Fra det nu forsvundne Søllerød kommune".

Jørgen Strandberg. 96 sider samt 4 i farve.
Kr. 74.50. ISBN. 87-872-0075-2.

EADWEARD MUYBRIDGE

ANIMAL LOCOMOTION

EADWEARD MUYBRIDGE

ANIMAL LOCOMOTION

Finn Thrane og Lars Schwander har i forbindelse med udstillingen "Eadweard Muybridge" - Animal Locomotion fremstillet et katalog over udstillingen. En lille fin introduktion til E.M. banebrydende forsøg og resultater - indledningen til de levende billeders historie.

De to skribenter skildrer, både skriftligt og i billeder historien om denne besynderlige mand og hans fantastiske liv. Der er noget fascinerende og trylleagtigt over disse første billeder der fastholder det hidtil usete. Kataloget samt 3 forskellige postkort kan rekvireres direkte fra museet i Odense. KATALOG Kr. 25.00 - PLAKAT Kr. 15.00 - POSTKORT Kr. 5.00 pr. stk. Museet for Fotokunst. Brandts Passage 43. 5000 Odense C. o9 13 78 97.

Eadweard Muybridge. Animal Locomotion.
Finn Thrane, Lars Schwander. ISBN 87-88935-035.

leg med foto ...

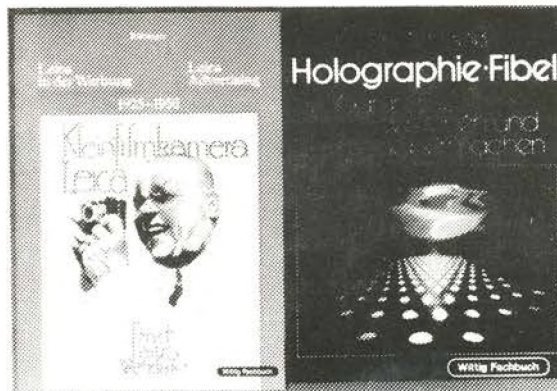
FOTOBØGER

Forlang venligst
det nye og stærkt
udvidede katalog!

NU OGSÅ TYSK-SPROGEDE
UDGAVER -

LEICA - Die Ersten Sechzig Jahre kr. 278.-
LEICA - Objektive für Leica und Leicaflex kr. 210.-

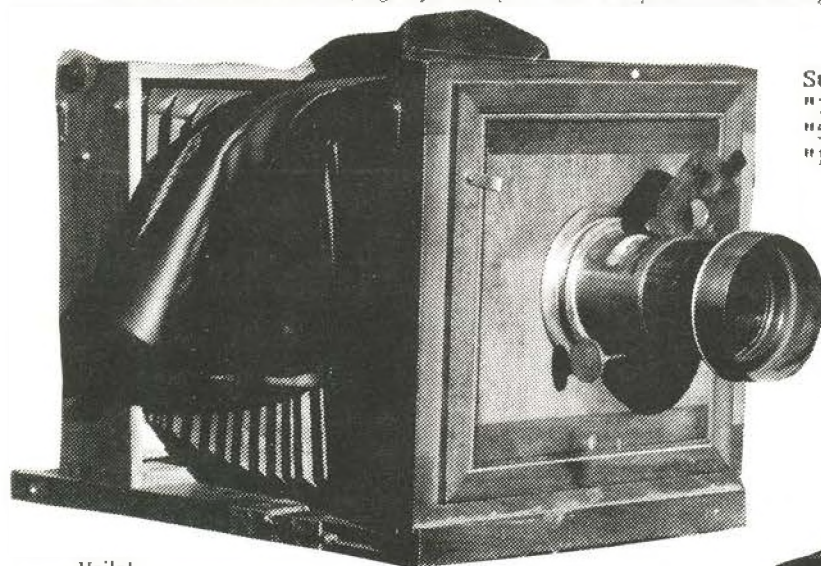
Peter Heiss: HOLOGRAPHIE-FIBEL kr. 120.-
LEICA in der Werbung 1925 - 1950 kr. 152.-

DK 7400 HERNING-BREDG.13-15-TLF.07-12 55 14

ASK-O-RAMA No. 405.

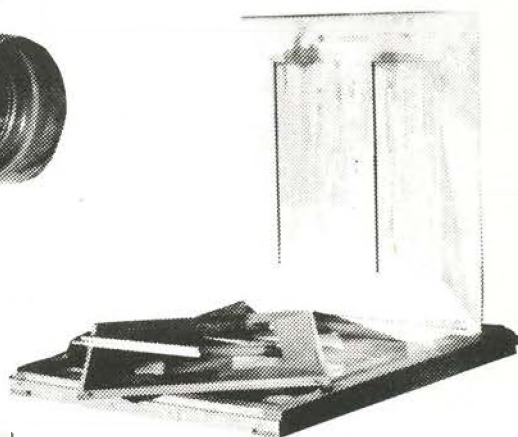
Samlingens ældste stykke (1855-58)?, et franskbygget vådpladekamera 21 x 27½, er årets juleblikfang i ASK-O-RAMA. Kameraet er en avanceret type med to metaldrev, eet til den klibare bagramme og et i bunden til det dobbelte udtræk. I fronten er apparatet forsynet med et tre-linset portræt optik i messing. Optikken, en "HOLBORN SPECIAL" 8½x6½" no.8695 er fremstillet hos firmaet GEO HOUGHTON & SON, og vejer komplet med 3 skydeblændere 1.8 kg.(f:4,5/360).

Stikblænderne er mærkede:
"15" = Ø 40mm sv.til bl. 9
"50" = Ø 22mm - - - 16
"100" = Ø 15mm - - - 22.

Voila! -
10½ kg Valnøddetræ, jern, lærred og messing, komplet og
funktionsdygtig efter mere end 120 år?

Den originale vådpladekassette er også fornemt håndværk med
fyldninger altsammen i gedigen valnød. Extra masker til 9x12 & 13x18!

Med forbehold imod evt. ændringer! Nov.86.

»STEREOSKOPI SIDEN«

Redaktion: John Philipp.

REGISTRANT OVER DANSKE STEREOBILLEDER.

ERIK FERSLING.

En ældre kunsthandler, hos hvem jeg for mange år siden købte stereobilleder, sagde engang til mig: "Den bedste måde at se billeder på, er ved at betragte stereobilleder". Som samler og stereobilledfan giver jeg ham naturligvis ret. Et godt stereobillede med for- mellem og baggrund kan man ikke flygtigt gennemse, når det betragtes i et stereoskop. Det må nødvendigvis gøres med tålmodighed. Øjnene må konvergere for at se hvad der er nærmest - rettes lidt for at se mellemgrunden og slappe helt af, når man ser de fjerneste steder i motivet. Man kan ikke - som ved et enkelt-billede - se det hele på en gang.

Det er forståeligt, at stereobilleder blev den helt store succes, da de kom frem i 1850-erne. Man kunne sidde hjemme i sin stue og se billeder fra hele verden - oven i købet tre-dimensionalt. Havde man været udenlands, købte man - som H.C. Andersen gjorde det - stereobilleder med hjem, så man kunne vise og fortælle sine venner om de forunderlige ting man havde set.

Omkring 1. verdenskrig ebbede interessen ud, nu kom der billeder i aviser og illustrerede blade, amatørfotograferingen vandt frem og snart kom biograferne. Billedbehovet var og er der stadig, men er blevet dækket på anden måde.

Stereobillederne forsvandt ud i glemselen. Med mellemrum dukker den almene interesse lidt op - og de betragtes da nærmest som en kuriositet.

Men de gamle sort/hvide stereobilleder med deres kulturhistoriske værdier eksisterer endnu og de kan fortælle os, hvordan verden så ud på vore olde- og tipoldeforældres tid - og tilmed tre-dimensionalt.

Da man fra museumsside begyndte at interessere sig for fotos og at betragte dem som kunst, blev stereobilleder nærmest betragtet som legetøj for børn og fik vel ikke altid den plads i samlingerne som de fortjente. Det har heldigvis ændret sig, hvad flere store udenlandske værker vidner om.

Indsamling af penge til socialt arbejde.

Samling: John Philip.

Danmark har haft mange fotografer, som har taget stereobilleder af landets smukkeste "partier", kongelige og andre begivenheder, topografi o.m.a. For at undersøge hvor mange stereofotografer der egentlig var i Danmark og antallet af billeder - samt naturligvis motiverne er jeg i gang med at udarbejde en "Registrant over danske Stereobilleder".

Svendborg havn 1897.

Danmarks Tekniske Museum.

Kongsbak & Cohn

 2
 Nygade 2. København K. Telefon 2569.
 (Indgang i Skovhøjsgade).

Gammel Strand med skovserkonerne. Handlen er livlig, en gadebetjent holder et vågent øje med gemytterne.

Fiskerkonerne var kendt for deres skrappe tunge. En bonde havde solgt nogle ål, der opstod strid om betalingen, konen slog gesvindt skørtet op over hovedet og viste bonden sin rumpe, han forstod tegnet, dyppede sin tjærekost i spanden og gav madammen en skønhedsplet - - denne gang blev skovserkonen den lille.

Samling: Andreas T. Mørch.

Registranten medtager stereobilleder af danske fotografer/udgivere med påtrykt navn eller hvor fotografen med ret stor sikkerhed kan identificeres - samt anonyme billeder, som jeg skønner er bevaringsværdige på en eller anden måde.

Billederne affotograferes og kopier i mindre størrelse indordnes efter fotografnavne, således at der for hver fotograf begyndes med en biografi, dernæst en liste med beskrivelse af billedmotiver o.l. og derefter kopierne af billederne.

Jeg har arbejdet på registranten et par år og har foreløbig 75 fotografer repræsenteret med flere end 3000 billeder. Foruden egne billeder har jeg lånt billeder fra andre samlinger, affotograferet og registreret.

Skulle der være nogen, der har en større eller mindre samling stereobilleder er jeg naturligvis interesseret i at låne dem.

Når samlingen engang er blevet tilstrækkelig stor til, at jeg mener at have fået et virkeligt overblik over danske stereofotografer og deres billeder, vil jeg naturligvis fremkomme med en artikel i "Objektiv".

• JUL 1898 •

Vinterstemning omkring "Caritas"-fontænen på Gammel Torv - torveko-
nerne kryber sammen ved de små brødboder, medens hestesporvognen
"Hønen" står klar til afgang imod Nørrevold.

Kopieret af Dansk Museumstjeneste efter original 18x24 glasplade til-
hørende Københavns Bymuseum.

DANSK MUSEUMSTJENESTE

Istandsættelse og Fotografisk Præcisionsgengivelse
af Ancient Fotografi og Grafik

DMT Laboratoriekemi

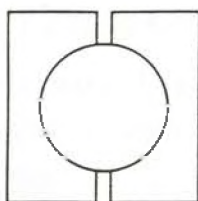
DMT Opløsningstavler

Arkitektur & Teknisk Fotografering

RØDKÆLKEVEJ 118, DK 2600. Tlf. 02 45 65 85

H-COLOR
FARVEBILLEDER

århus 06-17 52 00
lystrupvej 62
8240 riskov dk

københavn 02-96 52 00
farverland 4
2600 glostrup dk

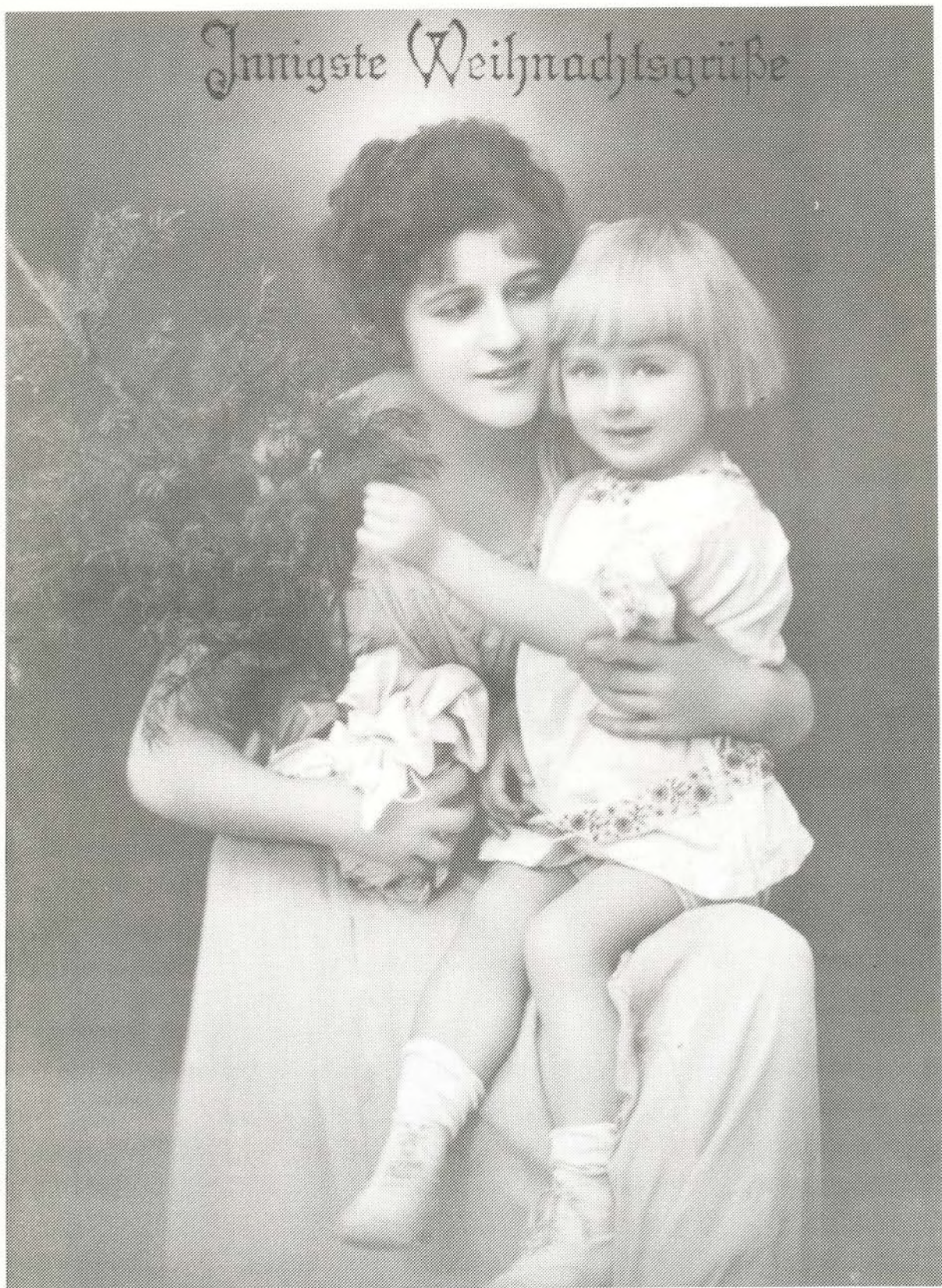

HERBST & PREUSS FOTO

ØSTERBROGADE 64 . 2100 KØBENHAVN Ø . TLF. 01 - 42 71 17

Innigste Weihnachtsgrüße

Apparater fra tiden

FAG-FOTO

Frb. Allé 29

KØB-SALG-BYTTÉ

01-22 44 91

NJAL FOTO

NJALSGADE 22 - 2300 KBH. S. - (01) 54 55 90

FOTO
FOTO KÆDEN

Hovedgaden 47, 2800 Lyngby
tlf. 02 88 36 76

MAGASINET

Glaedelig Jul.

KAMERASPECIALISTEN

v/ Ib Helsted Larsen

Frederikssundsvej 136 - 2700 Brønshøj - Telf. (01) 60 63 17 - Giro 552 84 37

REIMANN'S fotoservice

ABEL CATHRINES GADE 25 · 1654 KØBENHAVN V

TLF. (01) 24 62 70 · GIRO 09-11 25 37

Glædeligt Nytaar.

Vi ka' li' at handle

CENTRUM FOTO
Specialforretning i nyt og brugt fotoudstyr

ISTEDGADE 24, 1650 København V. ol 21 61 67

Spalte — lukkeren

Handelsbankens Vesterport afd., fejrede i sommer deres 50- års jubilæum. Dette markeredes bl.a. ved at udstille forskellige dagligdags brugsgenstande fra 1930'erne. Københavns Bymuseum, Nationalmuseet i Brede, Film-museet samt Arne Reimann (Fotoservice) havde i skøn forening sammenstillet en udstilling i 3 store vinduer ud mod Vesterbrogade.

Arne Reimanns planer om et "Fotomekanisk Museum" er nu ved at tage form, afgørende forhandlinger er nært forestående!

En anden af vore ærede medlemmer, Carl-Johan Engelbrechtsen, Platan Foto, går også, efter hvad vi har hørt i museumstanker - vi ønsker de to herrer held og lykke med deres planer.

Historien om verdens første Daguerreotypbillede af et menneske er af tekniske grunde udsat til april-nummeret.

Aksel Gram-Møller fandt for en del år siden en trækasse med 83 dia-positiver sort/hvid - det har vist sig at være en fotohistorisk sensation. Fotograferne var Peter Elfelt og Breiningen (se Ballon-Trip 1890. Objektiv Nr. 33. Side 26.) Optagelser er gjort i 1880 - 3 år efter Illustreret Familiejournalens grundlæggelse af Carl Aller. Dele af serien vil blive offentliggjort i Familiejournalen på dennes 110- års fødselsdag i 1987, samtidig med at Objektiv bringer de bedste af billederne. Kopi af diaposetiverne er givet til Det Kongelige Bibliotek. Glaspladernes endelige hvilested bliver på Danmarks Fotomuseum.

Dansk Fotohistorisk Selskabs bestyrelse har besluttet at Selskabet bliver medlem af Danmarks Fotomuseums Venneforening.

Ole Wildt og Flemming Berendt har skænket Danmarks Fotomuseum en sjælden fotohistorisk dansk bog: "Fuldstændig Vejledning i Praktisk Fotografi" 1865 skrevet af Kleffel. Hermed er en unik og velbevaret bog sikret for eftertiden. TAK til Ole Wildt, pressefotograf og interesseret foto-fan's.

Objektivs redaktion har følgende projekter under arbejde:

Fotofirmaet MERKURs historie,,. Kanonfotografen i Danmark og udlandet. Fotofirmaet Heinrich og Poulsens historie. Japans fotohistorie. Tekniske beskrivelser og kataloger af gamle kameraer. Museer i den vestlige verden samt arkiver. Måtte nogen ligge inde med materiale vedrørende disse emner er man velkommen til at kontakte redaktionen. (02 19 22 99).

TAK til alle de medlemmer og organisationer og biblioteker, som i det forløbne år har bidraget med råd, dåd og håndgribelig indsats som hjælp til at skabe dette blad. F.B.

En særlig tak til Sigfred Løvstad, Danmarks Fotomuseum, der beredvilligt har bistået med fremskaffelse af tekniske og andre oplysninger til mange af vore medlemmer der har haft brug for kyndig vejledning.

Velkommen til nye medlemmer!

Fotografisk Landsforbund
Lygten 16
2400 København N.
Iårnby Kommunes Lokalhistoriske Samling.
Kamillievej 10
2770 Kastrup.

Paul Bunin
Flæstronic Service
Frederiksborggade 31
1360 København K.

Allan Keller
Hovedvejen 127
8963 Auning.

Flemming R. Larsen
Eskebjerggård 54
2760 Måløv

Jens S. Rosendahl
Langens Alle 49
8000 Århus.

Niels Bak
Østre Alle 61
8260 Viby J.

Poul Andersen
Skodshøj 26
8240 Risskov.

Hans Nørgaard
Samsøvej 33
4300 Holbæk.

Herbs og Preuss
Østerbrogade 64
2100 København Ø.

Erno Olsen
Godtfred Hansensvej 53
8200 Århus N.

AD. Goecker's Eftf.
Solbjergvej 3
2000 København F.

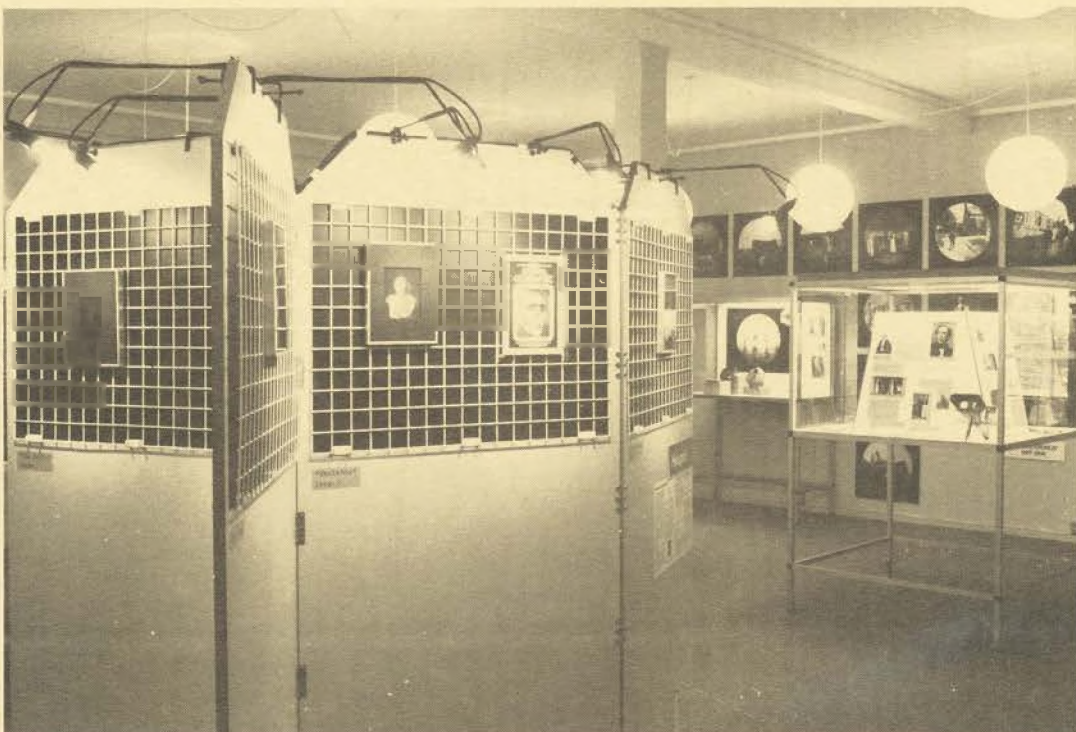
Per M. Stageard
Strandvejen 222
3070 Snekketsten

Jan Boock
Svendelodden 5
2700 Brønshøj.

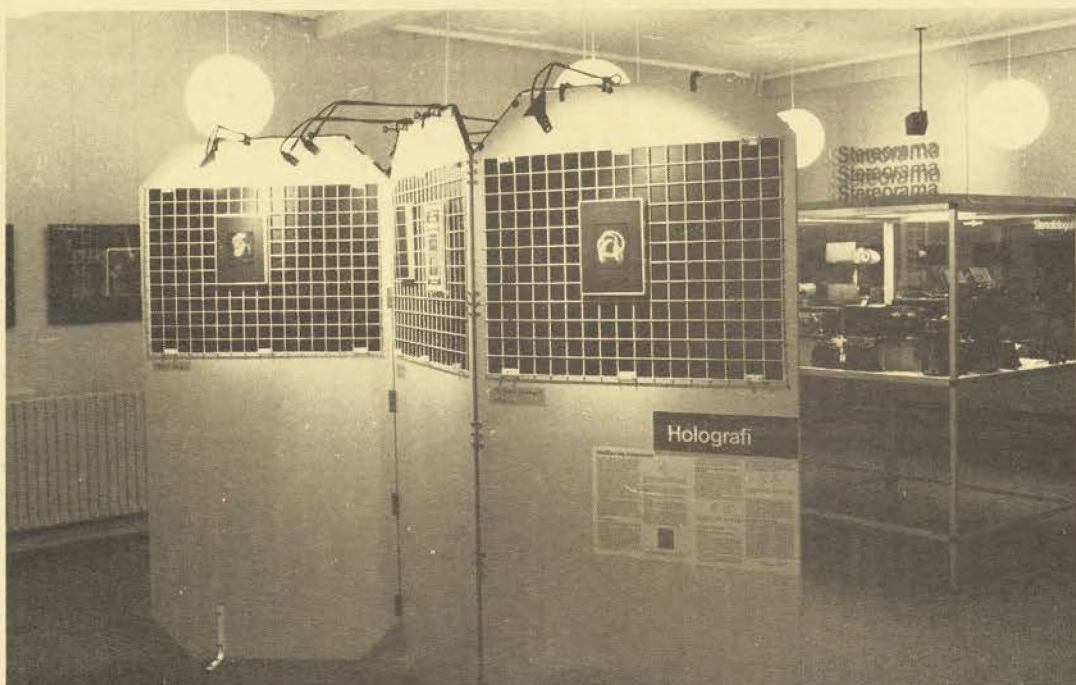
Eli Ponsaing
Caroline Amalievej 16
2800 Kgs. Lyngby.

GOD JUL ØNSKES AF REDAKTIONEN!

Gerda og Flemming Berendt.

HOLOGRAFI

DANMARKS FOTOMUSEUM

Fotografi • Fototeknik • Fotohistorie • Fotogalleri

Åbent 13.00-17.00. (Mandag lukket) Omvisning udenfor åbningstid efter aftale

Museumsgade 3 Herning. Telf. 07-225322

Foto: Sigfred Løvstad.

Glædeligt Nytaar

Med venlig hilsen

PHOTOGRAFICA

Skindergade 41 · Tlf. 01 - 12 62 52